

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BİR “SESSEL” DÖNÜŞÜM HİKAYESİ OLARAK GAZİOSMANPAŞA
SARIGÖL KENTSEL YENİLEME PROJESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burcu YAŞIN

Müzikoloji Anabilim Dalı

Genel Müzikoloji Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Evrim Hikmet ÖĞÜT

OCAK 2020

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BİR “SESSEL” DÖNÜŞÜM HİKAYESİ OLARAK GAZİOSMANPAŞA
SARIGÖL KENTSEL YENİLEME PROJESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burcu YAŞIN

Müzikoloji Anabilim Dalı

Genel Müzikoloji Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Evrim Hikmet ÖĞÜT

OCAK 2020

Burcu Yaşın tarafından hazırlanan Bir “Sessel” Dönüşüm Hikayesi Olarak Gaziosmanpaşa Sarıgöl Kentsel Yenileme Projesi adlı bu tezin yüksek lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Evrim Hikmet Öğüt

Tez Danışmanı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Müzikoloji Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Evrim Hikmet Öğüt

Üye : Doç. Dr. İlke Boran

Üye : Doç. Dr. Zeynep Gülçin Özkişi

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak yazılmıştır.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ücret karşılığında başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Burcu YAŞIN

Evini kendinde taşıyanlara,

BİR “SESSEL” DÖNÜŞÜM HİKAYESİ OLARAK GAZİOSMANPAŞA SARIGÖL KENTSEL YENİLEME PROJESİ

ÖZET

Bu çalışma, Gaziosmanpaşa Sarıgöl Mahallesi'nde uygulanmakta olan kentsel yenileme projelerinin mahallenin *soundscape*'ine etkisini, Sarıgöl'ün geçmiş ve güncel ses ortamını kıyaslayarak analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada mahallede ikamet eden Roman topluluğu, müzik ve sesi gündelik pratikte bir iletişim ve kimlik inşa aracı olarak kullanmaları dolayısıyla Barry Truax'ın Acoustic Communication yaklaşımında öne sürdüğü akustik topluluk örneği olarak ele alınacak, mahallenin kimliğini, dolayısı ile *soundscape*'ini oluşturan sesler, yine bu yaklaşımın kavramları ile değerlendirilecektir. Bu bağlamda mahallede aidiyet ve kimlik mevhumlarının inşasında önemli rol oynayan ve topluluğa dair -hem topluluğun kendisi için hem de topluluğu dışarıdan duyanlar için- özgün ses verileri oluşturan sesler, *soundscape* yaklaşımında belirtildiği üzere soundmark olarak ele alınacaktır. 2013 yılında deprem riski ve çarpık kentleşme gerekçesiyle riskli bölge ilan edilen Sarıgöl mahallesi'nin, 2014 yılında yıkım süreci öncesinde sosyal dokusunu, Trakya bölgesinden göç etmiş Romanlar ve Balkan göçmenleri oluşturmaktadır. 2015 yılında Sarıgöl'de yapılan ilk 725 konutun 182'sinin hak sahiplerine, 543'ünün ise Sarıgöl dışında yaşayan kişilere satışıyla mahallenin sosyal dokusu ve kimliği değişime uğramıştır.

Mahalledeki sosyal doku ve kimlik değişiminin “sessel” düzlemde de bir yansıması söz konusudur. Bu bağlamda mahallenin kimliğini oluşturan dört adet *soundmark*'ın *soundscape*'te daha az duyulmaya başladığı gerek mahalleli ile gerekse mahalleyi dışarıdan duyanlarla yürütülen yarı-yapılandırılmış görüşmeler sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sesler şu şekilde sıralanabilir; müzisyenlerin provalarının sesleri, camlardan dışarıya taşan oyun havaları, düğünler, ev dışında yapılan sohbetler. Bu seslerin gündelik pratikte az duyulur hale gelmeye başlaması, Romanlar için aidiyet hissiyatının azalmasına sebebiyet verirken aynı zamanda mahallede müzisyenliğin yeni nesillere aktarımında da dönüşümüne yol açmaktadır. Müzisyenlik aktarımının sekteye uğramasında, kentsel yenileme projeleri sonrası mahalleden taşınan ustaların (icracıların) yoksunluğu ve bunu takiben icra pratiklerinin *soundscape*'te duyulamaz hale gelişi etkilidir. Sözlü gelenek içinde sürdürülen, usta-çırak ilişkisine dayalı müzikal aktarım için mahallenin kentsel yenileme öncesi *soundscape*'i -mahallede yaşayanların birbirlerinin hayatından, hangi müziği dinleyip, icra pratiklerinden ve ne şekilde icra ettiklerinden ses yolu ile haberdar olduğu- müzik öğrenmek isteyen kişiler için motive edici bir işlev görürken, mevcut *soundscape*'te icracıların eksikliği aktarım pratiklerini etkilemektedir. Bu bilgiler ışığında, bu tez çalışmasında, Sarıgöl mahallesi'nde ikamet eden Romanlar bir akustik topluluk örneği olarak ele alınmakta, Roman kimliği ve aidiyetini oluşturan belli *soundmark*'lar bir yıllık alan çalışmasından elde edilen verilerle açıklanmakta ve mahallenin bir mekan olarak bu

topluluğun inşasında üstlendiği rol Steven Feld'in akustemoloji yaklaşımı üzerinden tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Roman toplulukları, Sarıgöl, Gaziosmanpaşa, kentsel yenileme, soundscape, ses çalışmaları, akustik topluluk.

A “SONIC” TRANSFORMATION STORY: GAZIOSMANPAŞA SARIGÖL URBAN RENEWAL PROJECT

ABSTRACT

This work aims to display the impacts of the ongoing urban renewal projects in Sarıgöl, Gaziosmanpaşa district on the soundscape of the neighborhood by comparing its past and current soundmarks.

The work deals with the Romani community residing in the neighborhood as a model of acoustic community in terms of Barry Truax’s Acoustic Community approach, since they use music and sound as communication and identity formation tools in daily practices. The sounds which constitute the identity, hence the soundscape of the neighborhood will be analysed with the concepts of this approach. In this respect, the sounds that play a crucial role in the constitution of belonging and identity and carry unique sound data regarding the community – for both the community itself and the outsiders overhearing it- will be dealt with as soundmarks in the light of the soundscape approach. The social texture of Sarıgöl neighborhood, officially deemed a risky area due to the increase in the earthquake risk, unplanned urbanization, and crime rates in 2013, consisted of Romanies originally coming from Thrace and immigrants from the Balkans in the period before the demolition in 2014.

With the sales of the first 725 residences built in Sarıgöl, 182 of which to title holders and 543 to people from outside Sarıgöl, the social texture and identity of the neighborhood has changed. There is also a sonic reflection of the change in the social texture and identity. In this respect, it will be concluded that four soundmarks that constitute the very identity of the neighborhood have become more and more inaudible in the the analysis of the semi-structured interviews with both the older residents and the newcomers of the neighborhood. These sounds can be classified as follows: the sounds of musicians’ rehearsing and the sounds of musicians teaching music to new generations, sounds of oyun havası played in the houses and overheard from the streets, sounds of wedding ceremonies, sounds of outdoor conversations. The decline of these sounds in the daily life undermines the feeling of belonging while at the same time leading to a transformation in the transfer of musical knowledge to younger generations in the neighborhood. The absence of role models, as a consequence the inaudibility of rehearsals in the soundscape have an adverse impact on the transfer of musicianship to younger generations. When it comes to the transfer of musical knowledge through master-apprentice relationship that is not bound by the notation system, while the previous soundscape functioned as a motivating tool for the people who wanted to be a musician – an environment in which residents of the neighborhood were informed about each others’ lives, which music they listened to and how they performed music with the help of sounds,- the lack of masters (advanced musicians) in the current soundscape affects the transferring practices. In this context, the notation becomes the space itself and the integral relationship between the master and the apprentice in the performance

practices that do not rely on a written system, and that are rather transferred through listening.

In the light of this information, the work will be dealing with the Romani community residing in Sarıgöl neighborhood as a sample of acoustic community, certain soundmarks constituting the Romani identity and the feeling of belonging are explained with the data coming from a year of ethnographic field work. Finally the role of the neighborhood, as a space, in the constitution of the community will be discussed based on Steven Feld's acoustemology approach.

Keywords: Romani community, Sarıgöl, Gaziosmanpaşa, urban renewal, sound studies, soundscape, acoustic community.

ÖNSÖZ

Reyhan Tuzsuz'un 2018 yılında bir belgeselin çekimleri esnasında kurduğu görece küçük bir cümleden hareketle doğan bu çalışma ile kentsel yenileme projelerinin duyusal boyutlarına dair sorular sorarken, seslerin mekânlarla bağ kurmamızda ve o mekanları hatırlamamızdaki yerini keşfetme şansı buldum. Fakat bu salt bir keşiften öte dual ilişkiler ağına tabi bir biçimde dinlediğim/dinlendiğim, alımladığım/alımlandığım, işittiğim/işitildiğim bir yoldu. Bu sebeple bu yolu mümkün kılanlara teşekkürü bir borç bilirim.

Her daim büyük bir sabır ve özveri ile beni hayatımın her alanında destekleyen, sevgili tez danışmanım Doç. Dr. Evrim Hikmet Ögüt'e, asistanı olma şansını yakaladığım için her daim kendimi çok şanslı hissettiğim, bana hayatta her şeyden önce erdemli olmayı öğreten sevgili hocam Doç. Dr. İlke Boran'a, büyük bir incelik ve nezaketle çalışmama dair yorumlarını paylaşan sayın jüri Doç. Dr. Zeynep Gülçin Özkişi'ye, alana dair bilgi birikimini büyük bir yardımseverlikle paylaşan Doç. Dr. Egemen Yılgür'e, alan araştırmam boyunca tüm sorularımı büyük bir içtenlikle cevaplayan, bana evlerinin kapılarını açan Reyhan Tuzsuz ve Hüsnü Tuzsuz'a, arşivi ile bana mahallenin eski halini hayal etme şansı tanıyan Cuma Çelik'e, üşenmeden benimle Sarıgöl'ün yollarında volta atan Abdullah Kırbaş'a, kaybolduğumu sandığım anda sıcacık sesleriyle telefonun bir ucunda beni destekleyen dostlarım Ayşe Ece Güneşşen, Mert Solmaz, Deniz Erden, Yonca Atar ve Neslişah Kuvvet'e, bir arkadaşın çok daha ötesinde sonsuz destekçim canım Fatih Alp'e, entelektüel yorumları ve zihin açıcı fikirleri için sevgili arkadaşım Öznur Karataş'a, biricik sığınağım Melis Kısmet Kuralay'a, akademik yazım konusunda bilgi ve desteğini esirgemeyen Tezcan Mert Çakal'a, bilgi birikimini içtenlikle paylaşmasının ötesinde, bu çalışmanın başından beri beni heyecanla dinleyen ve cesaretlendiren Martin Greve'ye, son olarak bana maymun iştahlılığın kötü bir şey olmadığını ve bildiğim, inandığım yolda yürümenin ne kadar kıymetli bir deneyim olduğunu öğreten canım aileme sonsuz teşekkürlerimle.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	ix
ABSTRACT	xiii
ÖNSÖZ.....	xvii
İÇİNDEKİLER	xix
ŞEKİL LİSTESİ.....	xxi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xxiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	2
1.2 Literatür Çalışması	3
1.3 Teorik Çerçeve	8
1.3.1 Ses çalışmaları	8
1.3.1.1 <i>Soundscape</i> çalışmaları ve akustik iletişim yaklaşımı	10
1.3.1.2 Akustemoloji	16
1.4 Çalışmanın Yöntemi.....	19
2. SARIGÖL MAHALLESİNİN <i>SOUNDSCAPE</i>'İNE GENEL BİR BAKİŞ: MAHALLENİN <i>SOUNDMARK</i>'LARI.....	23
2.1 Mahallenin Müziksel <i>Soundmark</i> 'ları	30
2.1.1 Gündelik pratikte müzisyenlik ve müzik aktarımının sesi.....	30
2.1.2 Bir aidiyet yaratımı olarak oyun havası dinlemenin sesi	36
2.1.3 Topluluk eğlenceleri: düğünlerin sesi	41
2.2 Mahallenin Sessel <i>Soundmark</i> 'ları	49
3. SONUÇ.....	55
KAYNAKLAR	57
ÖZGEÇMİŞ.....	61

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1: Sarıgöl Mahallesi 2006 yılında görünüm	24
Şekil 2.2: 2013 yılında Sarıgöl Gaziosmanpaşa	25
Şekil 2.3: 2017 Sarıgöl Mahallesi	25
Şekil 2.4: 90'lı yıllarda Sarıgöl mahallesinin müzisyenleri	30
Şekil 2.5: 90'lı yıllar mahallede oyun havası oynayan kadınlar	36
Şekil 2.6: 90'larda mahallede bir düğün.....	41
Şekil 2.7: The sound ear.	44
Şekil 2.8: Kentsel yenileme sonrası Sarıgöl mahallesinin görünüşü.....	45
Şekil 2.9: 90'lı yıllarda mahallede kapı önü sohbetleri	49

KISALTMALAR LİSTESİ

- GOPAŞ** : Gaziosmanpaşa İnşaat Yatırım Taahhüt Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
- TEM** : Avrupa Transit Kara Yolu
- TOKİ** : Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
- WSP** : World Soundscape Project

1. GİRİŞ

2018 yılında çevirmen olarak görev aldığım, bir belgeselin çekimleri esnasında Roman dansçı Reyhan Tuzsuz (47), kentsel yenileme sürecini aktarırken anı belleğinde çok spesifik bir ana giderek, bu çalışmanın çekirdeğini oluşturacak cümleyi kurdu.

Kentsel dönüşüm sürecinden önce, bazen evde bulaşıkları yıkarken düğün alayının sesini duyardım. Ne zaman sesi duysam, bulaşıkları bırakıp, dışarı fırlayıp dans etmeye giderdim. Düğün olduğunu sesini duyarak anlardım. Ama şimdi her şey değişti. Birinin evlendiğini öğrenmek için ancak seni aramaları ya da davet etmeleri gerekiyor. Artık düğün alaylarının sesini duymak zor oldu (17.02.2018).

Reyhan Tuzsuz'un kentsel yenileme öncesi olağan bir anını tanımladığı bu cümle, ses çalışmalarına odaklanan bir birey olarak bana, bu alanın kavram ve teorileri ile tartışmak üzere zengin bir malzeme sunuyordu. Reyhan Tuzsuz'un kurduğu bu cümledeki bir durumdan ses üzerinden haberdar olma hali, Steven Feld'in *acoustemology*¹ -ses yoluyla bilme- yaklaşımına referans verirken, diğer yandan düğün sesini mahalle ile özdeşleştirmeye yapılan atıf ise, Barry Truax'ın *akustik topluluk*² tanımına işaret ediyordu.

Bu ise beni çalışmanın iki ana problemini oluşturarak çalışmanın iki önemli soruya götürüyordu. Bunlardan ilki, "Sarıgöl mahallesinde ikamet eden Romanlar bir akustik topluluk örneği teşkil eder mi?" İkincisi ise "Kentsel yenileme projelerinin bu topluluğa etkileri nelerdir?" Sorularıydı.

Belirtilen sorular ışığında, Gaziosmanpaşa'nın Sarıgöl mahallesinde, 2018 yılının Eylül ayında başlayıp, 2019 yılının Aralık ayına kadar nitel araştırma yöntemlerine başvurarak yürüttüğüm alan araştırmasında, mahallede sesin ve müziğin gündelik pratikte ve iletişim mekanizmasındaki yerini odağa alarak, kentsel yenileme projelerinin topluluğun gerek gündelik gerekse müzik pratiklerine olan etkilerini ses yolu ile değerlendirip yorumladım. Böylece kentsel yenileme projelerinin

¹ *Acoustemology* kavramına birinci bölümün 1.3.1.2 Akustemoloji başlığı altında değinilecektir.

² *Akustik topluluk* kavramına birinci bölümün 1.3.1.1 Soundscape çalışmaları ve akustik iletişim yaklaşım adlı başlığı altında değinilecektir.

deneyimsel boyutunu odağa alarak, literatürde çoğu kez bir “sessizleştirme” politikası olarak beliren kentsel yenileme projelerinin, metaforik tanımının ötesine geçip, gündelik pratikteki somut yansımalarını anlama ve nasıl deneyimlendiğini kavramsallaştırma şansı buldum.

Bu bağlamda çalışma, kentsel yenileme projelerinin Roman topluluklar üzerindeki etkilerini işitsel bağlamda ele alıp, güç mekanizmalarının görsel bir düzen oluşturmanın ötesinde kendilerini diğer duyular üzerinden hangi şekillerde gerçekleştirdiklerini ve insanın bu anlamdaki deneyimini sorgulayıp ele almaktadır.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, yapılan literatür taramasından hareketle çalışmanın literatürdeki yeri kavramsallaştırılmakta, tezin teorik çerçevesini oluşturmada kullanılan kavram ve yaklaşımlar aktarılmakta ve çalışmada kullanılan veri toplama yöntemlerine değinilmektedir.

İkinci bölümde, mahallenin kısa tarihi ve kentsel yenileme süreci, mahallenin genel *soundscape*'i ile birlikte tartışılmakta ve yürütülen alan çalışmasından ortaya çıkan veriler müziksel ve sessel *soundmark*'lar olmak üzere iki kategori altında ele alınmaktadır. Bu bağlamda mahalledeki icracılığın sesi, müzik dinleme pratiklerinin sesi ve müziğin önemli bir yer tuttuğu kutlamaların sesleri (düğün) müziksel *soundmark*'lar kategorisinde yer alırken, sessel *soundmark*'lar bölümünde ise gündelik pratiğin seslerine odaklanılmaktadır. Çalışmanın son bölümünde ikinci bölümde aktarılan veriler ışığında sonuçlar paylaşılacaktır.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmada, Gaziosmanpaşa'nın Sarıgöl Mahallesiinde gerçekleşmekte olan kentsel yenileme projelerinin, bu mahallenin ses ortamı ve müzik aktarım pratikleri üzerindeki etkilerine odaklanılacaktır. Kentsel yenileme projelerinin Roman topluluklarının üzerindeki etkilerini ele alan çalışmaların hiçbirinde, topluluğun müzik pratiklerinin gerek gündelik bağlamda, gerekse özel günlerde salt bir pratiğin ötesinde bir iletişim, aidiyet, ve kimlik aracı olarak belirmesine rağmen, sadece “ses” mevhumu üzerinden bir okumasına rastlanılmamıştır.

Bu bağlamda çalışma, literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlayarak, Barry Truax'ın akustik iletişim ve Steven Feld'in akustemoloji –sesten gelen bilgi-yaklaşımlarını temel alıp, İstanbul'un Gaziosmanpaşa ilçesinin Sarıgöl

Mahallesi'nde yaşayan ve bu çalışmada bir akustik topluluk örneği olarak ele alınan Roman topluluğunun, kentsel yenileme projeleri ile birlikte İstanbul'un *soundscape*'inde "sessizleştirilerek", "duyulamaz" hale gelme sürecine odaklanacaktır.

Çalışma, kentsel yenileme projelerinin ses boyutuna dikkat çekerek kent çalışmaları alanına, Roman topluluğunu bir akustik bir topluluk örneği olarak ele alarak Romanlar üzerine yazılmış literatüre ve mekan-müzik ilişkisine odaklanarak müzikoloji ve etnomüzikoloji alanlarına katkı yapmayı hedeflemektedir.

1.2 Literatür Çalışması

Romanlara³ dair yapılmış gerek akademik çalışmalarda, gerekse topluluğa dair gündelik pratikteki söylemlerde müzik oldukça dikkat çekici bir unsurdur. Gündelik söylemde Romanların müzik ile ilişkisi "çalgısız yaşayamaz ölümler" gibi klişe sayılabilecek tabirlerle vurgulanırken, literatürde ise net bir Roman müziği tanımı olmamasına karşın, topluluğu farklı kollardan ele alan çalışmalar bir ortak paydada buluşarak, müziğin Roman topluluğunun kimlik inşası, aidiyet oluşturması ve bireyler arası diyalog kurmasındaki önemini vurgulamaktadırlar.

Romanların gündelik pratiğinde, müziğin önemli bir yer teşkil etmesinin başlıca sebepleri arasında, müziğin bu topluluğun pratik ettiği en eski meslek kollarından biri olması gösterilmektedir. Bu bağlamda, Carol Silverman, Balkanlarda yaşayan Romanları odağına alan *Romani Routes: Cultural Politics and Balkan Music in Diaspora* isimli çalışmasında Romanların müzik ile neredeyse eş anlamlı olarak tanımlandığını ve buna sebep olarak müziğin 15. yy'dan beri bu topluluğun en eski meslek kollarından olmasını ileri sürmektedir (Silverman, 2011, s.21). Sonia Seeman'ın, Türkiye'de yaşayan Roman topluluklarının kimlik ve aidiyet mevhumlarını oyun havası türü ile nasıl inşa ettiklerine odaklanan *You're Roman! Music and Identity in Turkish Roman Communities* adlı çalışmasında ise yine müziğin romanların pratik ettiği en eski meslek kollarından biri olduğu vurgulanarak,

---

³ Çingeneler 9. yüzyıldan sonrasında açlık, kuraklık ve savaş gibi sebepler dolayısı ile Kuzey Hindistan'ı terk ederek İran'a gitmişlerdir. Bu bağlamda göç hattında bir grup, Bizans döneminde İstanbul'a gelmişlerdir. Türkiye'de çingeneler takip ettikleri göç yoluna göre, Rom, Lom ve Dom olarak üçe ayrılmaktadır. Bu bağlamda Ege, Marmara ve Karadeniz bölgelerinde yaşayan çingene grupları için "Roman", Doğu Karadeniz Bölgesinde Lom ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise Dom şeklinde adlandırılmaktadırlar. (Kolukirik, 2008, s.146). Bu çalışmanın temelini oluşturan çingene grubunun İstanbul'da yaşıyor olması dolayısı ile tezde topluluk "Roman" olarak adlandırılmıştır.

17. yy'da İstanbul Balat'ta yaşayan Romanların çoğunlukla müzikli eğlencelerde yer aldıklarını belirtilmiştir (Seeman, 2002, s.136).

Yine Türkiye'de özellikle Trakya bölgesinde yaşayan roman topluluklarının müzik geleneklerine odaklanan *Türkiye'de Çingene Müziği Batı Grubu Romanlarında Müzik Kültürü* isimli çalışmasında Melih Duygulu da, müziğin romanların hayatındaki önemini belirterek, vazgeçilmez bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Duygulu, “vazgeçilmezlik” unsurunu, müziğin en eski meslek gruplarından biri olmasının ötesine taşıyarak, bu durumu topluluğun sıkça göç etmiş olmalarına dayandırmaktadır (Duygulu, 2006, s.141).

Uzun yıllar göçebe bir yaşam biçimi süren Romanların, hiçbir zaman toprak sahibi olmadıkları için hizmet sektöründe aktif bir şekilde rol aldıkları görülmektedir. Bu sebeple Romanlar, literatürde çoğunlukla hizmet sektörünün çeşitli kollarında önemli aktörler olarak tanımlanmışlardır. Romanların çoğunlukla yaptıkları işler arasında, müzik, falcılık, mevsimsel işçilik, kalaycılık, sepetçilik gibi meslek kolları yer almaktadır (Silverman, 2011, s.8).

Romanların müzik kültürüne odaklanan literatürde bir diğer önemli nokta ise müzik ve müzik icra etme yolu ile Romanların, Roman olmayan bireylerin (gacoların) gözünde iyi bir itibar inşa etmeleri temasıdır. Yapılan çalışmalar, Romanların kimliklerini yeniden inşa etmek ve daha iyi bir düzlemde tekrar tanımlamak için müzik ve performansı kullandığı vurgulamaktadır (Silverman, 2011, s.5). Silverman bu durumu, performansın azınlıklar için bir ifade aracı olduğuna dikkat çekerek temellendirir. Bunların yanı sıra yine müzikle ilişkili olarak Silverman, Roman müzisyenlerin stratejik bir biçimde, kendilerine dair yapılan, egzotik, tutkulu, genetik yapıları dolayısı ile yetenekli, hisli, gibi klişe sayılabilecek yorumları kabul ettiklerini ve kullandıklarını belirtmektedir (Silverman, 2011, s.7).

Yapılan çalışmalarda bir diğer önemli nokta ise müziğin Romanların gündelik pratiğindeki mesaj taşıyıcı işlevidir. Bu yalnızca topluluk için değil, aynı mekanı paylaştıkları Roman olmayan bireyler için de bir mesaj niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda, Charles Keil, Angeliki Keil, Dick Blau ve Steven Feld'in *Bright Balkan Morning: Romani Lives and the Power of Music in Greek Macedonia* isimli Makedonya ve Yunanistan'da yaşayan Romanları ele alan çalışmalarında, müziği bir meslek kolu olmasının ötesine taşıyarak müziğin mesaj taşıyıcı yanına vurgu yapmış,

müziği Roman toplulukların gündelik pratiğinde “ötekilere” karşı bir hayatta kalma mesajı olarak kavramsallaştırmışlardır (Keil, Keil, Blau ve Feld, 2002, s.95).

Müziğin önemli bir unsur olarak yer aldığı kutlamalar -özellikle düğünler-, yine mesaj taşıyıcılık, bireylerde aidiyet ve kimlik inşası işlevleri ile literatürde dikkat çekici bir şekilde vurgulanmaktadır. Bu bağlamda düğünler de tıpkı müzik kültürü gibi topluluk üyelerini birleştirici ve mesaj taşıyıcı yönleri ile ele alınmaktadır. Bu durum şu şekilde aktarılmaktadır:

İki zurnadan gelen keskin sesler ve davulun tıngırtıları ve gümbürdemeleri sokağı dolduruyor. Dünyaya bir mesaj gönderiyorlar: kutlama devam ediyor! Zurnacıardan biri melodiyi çalarken diğeri dem sesini tutuyor, zurnacılar, kutlayanların birbiri ardı sıra kendinden geçercesine dans ettiği meydana yönlendiriyor müziği⁴ (Keil, Keil, Blau ve Feld, 2002, s.89).

Silverman ise mesaj taşıyıcı yanına ek olarak düğünlerin topluluğu birleştirici yanına vurgu yapmaktadır:

Kutlamalar, Romanları, ailelerine ve cemiyetlerine bağlar. Hem Balkanlarda hem de diasporada, topluluk üyeleri, çoğu müzik ve dans içeren etkinliklerde düzenli olarak bir araya gelir; bununla da kalmaz, etkinliklerin organizasyonuna çok önceden başlar, etkinliğin üzerinden uzun zaman geçse de onlar üzerine konuşurlar; yani etkinliklerin uzun bir sembolik ömrü vardır⁵ (Silverman, 2011, s.83).

Denilebilir ki Romanlar için müzik ve kutlamalar salt bir eğlenceden öte gerek iletişim aracı, gerekse topluluğu birleştirici bir işlev görmektedirler. Bu noktada müziğin ve sesin Roman gündelik pratiğinde neredeyse bir iletişim aracı halinde kullanılması, Barry Truax'ın *Acoustic Communication* kitabında ele aldığı akustik topluluk kavramını akla getirmektedir. Traux, akustik topluluğu tanımlarken topluluğun üyeleri arasında ses yolu ile gerçekleşen bir bilgi değiş-tokuş sistemini odağına almaktadır. Literatürde her ne kadar müzik pratikleri ile sıkça gündeme gelmiş olsalar da yapılan çalışmaların hiçbirinde Romanların akustik bir topluluk olarak ele alındığına rastlanılmamıştır. Bu çalışmada, literatürde çoğunlukla müzik kültürleri üzerine odaklanılmaları bu yanı sıra müzik ve sesi kimliklerini ve

---

⁴ The piercing sounds of two zurnas and the rumblings and rattlings of a dauili fill up the Street. They send a message to the world: celebration underway! As one plays the tune and the other maintains a shifting drone, the horn players direct their sound to the open center of the Street, where celebrants in a short line dance intently.

⁵ “Celebrations are the glue that binds Roma to their families and communities. Both in the Balkans and in the diaspora, community members not only gather regularly for events, most of which include music and dance, but also plan them well ahead of time and discuss them long after-ward; events thus have a long symbolic life.”

aidiyetlerini inşa etmenin ötesinde bir iletişim aracı olarak kullanmaları dolayısıyla Sarıgöl'de yaşayan Roman topluluğu, bir akustik topluluk örneği olarak ele alınacaktır.

Topluluğun üyeleri arasındaki mesaj aktarımı ve birlik duygusu yaratımında müzik ve kutlamalar kadar bir diğer önemli olan bir diğer unsur ise mekandır. Mekanın Roman topluluğu için önemini ele alan çalışmalarda, Romanların aidiyet ve kimliklerini mekan üzerinden kurguladıklarına dikkat çekilirken, “mahalle”nin bu kültürdeki aidiyet yaratımındaki işlevi vurgulanmaktadır (Seeman, 2002, s.133; Değirmenci, 2011, s.11).

Unutulmamalıdır ki, mahalle, diğer toplulukların da mekânsal aidiyetlerini kurgulamaları açısından oldukça önemlidir. Seeman, bu durumu şu şekilde aktarmaktadır:

Türkiye'deki, aslında bütün Balkanlardaki Roman toplulukları, yerel aile tarihi ve toplumsal aidiyetlerinin merkezi olarak, kendilerini mahalleleriyle özdeşleştirmektedir. Mahalleler, Roman topluluklarının kimliği söz konusu olduğunda mühim mevkilerdir; mahalle, bu kimliği tanımlamak için kullanılan mühim bir başvuru kaynağıdır; kültürel biçimlerde ifade edilir ve bu şekilde sağlamlaşırlar. Bunun Romanlara özgü bir deneyim olduğunu ima etmeye çalışmıyorum. Ancak ortak bir Osmanlı mirasına dayalı derin, tarihsel bir deneyim üzerinden aidiyet mekânı olarak mahalleyle özdeşleşme, Roman olduğu kadar Roman-olmayan Türk estetik ifadesinin de içsel bir parçasıdır. Dahası, grup-içi aidiyet hissi uyandırmak için de kullanılır. Romanların belli bir mahalleye atıfta bulunması, kendilerine ait olanların değerlerini, inançlarını ve bilgilerini iletme işlevi görür; Roman-olmayanlar da bundan muaf değildir (Seeman, 2002, s.133).

Mekânın aidiyet duygusu yaratımının ötesinde, müzik üzerindeki etkisine de dikkat çekilmekte ve bunun müzikteki yansıması, Koray Değirmenci tarafından, repertuar ve terminolojinin farklılaşması olarak kavramsallaştırılmaktadır (Değirmenci, 2011, s.11).

Gerek aidiyet bağlamında gerekse müzik icra ve müzisyenlik kimliğini oluşturmada yaşadıkları mekanları efektif olarak kullanan Roman toplulukları, son dönemlerde, kentsel yenileme projelerinden en fazla etkilenen topluluklar arasındadır. İlk olarak İstanbul'un en eski Roman yerleşimlerinden biri olan Sulukule'de başlayan yenileme projeleri, daha sonra Romanların yaşadığı diğer bölgelere sıçramıştır.

Bu durum akademik çalışmalarda da yankı bulmuş ve birçok farklı disiplinde ele alınmıştır. Romanların yaşadığı bölgelerdeki kentsel dönüşümleri ele alan çalışmalar

genel olarak şehir hakkı (Somersan ve Kırca-Schroeder, 2007; Öner ve Şimşek, 2017), kimlik ve kültür (Özcan, 2015), aidiyet ve yabancılaşma (Şeker, 2017), müzik ve dans (Corry, 2013; Révészová, 2014; Yıldırım, 2017) başlıkları altında toplanmaktadır. Adı geçen çalışmalar, her ne kadar kentsel yenileme projelerini farklı başlıklar altında ele alıyor olsalar da ortak bir paydada buluşarak devletin kentsel yenileme politikalarını özellikle romanların yaşadığı bölgelerde uygulamalarının sebebini genellikle romanların “kirli”, “gürültülü” ve “sabıkalı” bireyler olarak tanımlanmasından ileri geldiğini belirtmektedirler. Bu sebeple literatürde bazı çalışmalar aslında bunun roman halklarını ve kültürünü bir nevi “sessizleştirme” politikası olduğu belirtilmektedirler (Cin ve Egercioğlu, 2016; Corry, 2013; Somersan ve Kırca-Schroeder, 2007; Öner ve Şimşek, 2017; Özcan, 2015).

Kentsel yenileme projelerini şehir hakkı bağlamında ele alan çalışmalarda çoğunlukla kentsel politikalarının bir arada yaşayan Roman ve roman olmayan topluluklar arasında ayrışmaya yol açtığını vurgulamaktadır (Somersan ve Kırca-Schroeder, 2007; Öner ve Şimşek, 2017). Öner ve Şimşek ile Somersan ve Kırca, kentsel yenileme projelerinin ayrıştırıcı yanını vurgulayarak, bu projelerin uygulandıkları bölgeleri “modernleştirme” ve “temizleme” amacı taşırken, Romanları buldukları yerlerden uzaklaştırdıklarını öne sürmektedirler. Diğer bir yandan kentsel yenileme projelerinin kimlik üzerindeki etkisine yoğunlaşan çalışmalarda ise bu projelerin Romanları çok daha politikleştirdiğini vurgulanmıştır. Örneğin Svec (2017), çalışmasında Sulukule’de gerçekleşen kentsel yenileme projeleri dolayısı ile Romanların geçmişe oranla daha politik bir kimlik kazandığını belirtmektedir.

Kentsel yenileme projelerinin kültüre olan etkisini odağına alan bazı çalışmaların müzik ve dans pratikleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışmalar merkezlerine aldıkları konu itibarıyla birbirlerinden birkaç şekilde ayrışmaktadırlar. Kimi çalışmalar müziğin kentsel yenileme süreci boyunca nasıl bir direniş mekanizması yarattığına odaklanırken (Yıldırım, 2017), diğer çalışmalar ise bu projelerin romanların müzik yapma pratiklerini nasıl etkilediklerine odaklanmaktadırlar. Okan Şeker ise kentsel yenileme projeleri dolayısı ile Sulukule’den Taşoluk’a yerleşen Romanların yabancılaşma süreci yaşadığını belirterek, mekanın müzisyenlik aktarımındaki önemini vurgulayıp, Taşoluk’un

karişik toplumsal dokusunda usta-çırak ilişkisine dayalı bir biçimde ilerleyen müzisyenlik kurumunun zayıfladığını belirtmektedir (Şeker, 2017).

Bu tip politikalar (kentsel yenileme, soylulaştırma, gürültü kontrol) bugün sadece Türkiye’de ikamet eden Romanların değil, Avrupa’daki Roman toplulukların da deneyimlediği bir durumdur. Bu anlamda Zuzana Révészová’nın, Çek Cumhuriyetinin Brno şehrinde özellikle Romanların yaşadığı bölgelerde uygulanan gürültü politikalarının sonucunda, bu bölgedeki Romanların gündelik pratikte nasıl duyulamaz hale geldiklerini odağına alan yüksek lisans tezi çalışmasında, bu politikların somut manada bir sessizleştirme ve Romanları toplumdan ayırıştırmanın bir yolu olduğuna dikkat çekilmektedir (Révészová, 2014).

Bu bağlamda, belirtilen çalışmalar arasında, kentsel yenileme projelerinin müzisyenlik aktarımına olan etkisini vurgulaması dolayısı ile, Şeker’in çalışması ve Romanların yaşadığı bölgelerde uygulanan gürültü politikaları ile *soundscape*’i kontrol altında tutarak topluluğun gündelik pratikte “duyulamaz” hale geliş sürecini ele alması dolayısı ile Révészová’nın çalışmaları, literatürde bu çalışmaya en yakın duran çalışmalar arasındadır.

1.3 Teorik Çerçeve

1.3.1 Ses çalışmaları

Ses çalışmaları, 20. yüzyılın başından beri sosyal bilimlerde insanın gündelik pratiklerini, politik ve ideolojik aksiyonlarını ses üzerinden kavramsallaştıran ve anlamayı sorunsal haline getiren çok disiplinli bir alandır. Bu bağlamda, günümüzde ses çalışmaları (*sound studies*) artık birçok alan ile interdisipliner bir iş birliği içerisinde çalışmaktadır. Bu alanları şu şekilde sıralamak mümkündür; *soundscape* çalışmaları (Schafer, 1977; Sterne, 2003; Jarviluoma, 2004; Hilmes 2005), antropoloji ve duysal çalışmalar (Howes, 1991), film çalışmaları (Chion, 1994), tarih (Attali,1985; Thompson 2002), antropoloji ve etnomüzikoloji (Feld, 1982; Feld ve Brenneis 2004; Hirschkind 2006), sosyoloji (Adorno, 1944, Bull 2000), işitsel veya duysal kültürel çalışmalar (Bull ve Back 2003), sosyoloji bağlantılı bilim ve teknoloji çalışmaları (Pinch ve Bijistedveld 2004).

Her ne kadar Karin Bijistedveld ve Trevor Pinch *The Oxford Handbook of Sound Studies* (2011) kitabının *New Keys to the World of Sound* isimli bölümünde alanın

gelişimini tamamladığını vurgular bir biçimde, bu alanın hala gelişmekte olduğunu söylemenin aslında mütevazî bir söylem olduğunu belirtseler de, Jonathan Stern, editörlüğünü yaptığı *The Sound Studies Reader* (2012) isimli kitabında bu durumu pozitif bir bağlamda ele alınarak, alanın hala gelişimini sürdürmekte ve yeni alanları bünyesine eklediğini vurgulanmaktadır (Sterne, 2012, s.3). Bu durum Michelle Hilmes tarafından şu şekilde aktarılmaktadır: “Son yüz yıldır ‘doğmakta olarak’ övülen alan, daima doğmakta olan, asla doğmayan olarak kalmaya dair sıkı bir eğilim gösteriyor” (Hilmes, 2005, s.59). Hilmes’in de ifade ettiği gibi alan hala gelişimini sürdürmektedir.

Gerek ses çalışmalarının henüz gelişmekte olan bir alan olarak yeni potansiyeller taşıması, gerekse alanın ürettiği- ortaya koyduğu terimlerin, teori ve yaklaşımların esnek bir biçimde diğer alanlara adapte edilebilmesi ve farklı bir okuma perspektifi sunması, bu alanı, kültürleri, toplulukları (türler fark etmeksizin), gündelik pratikteki ilişki biçimlerini, mekan ve insan ilişkisini anlamak isteyen araştırmacılar için alternatif bir okuma zeminine dönüştürmektedir.

Bu noktada, mekânsal değişimler sonucu bir mahallenin sesinin dönüşümünü, gündelik pratikte müzik ve sesi bir iletişim aracı olarak kullanan bir topluluğun, Gaziosmanpaşa’nın dolayısı ile İstanbul’un *soundscape*’inde duyulamaz hale gelme sürecini ve bunu takiben müzik aktarımlarının sekteye uğrama aşamalarını konu alan bu çalışma, ses çalışmaları alanından *soundscape* (Schafer, 1977; Truax, 1984), akustik iletişim (Truax, 1984) ve akustemoloji (Feld, 1996) olmak üzere üç merkezde temellenir. Çalışmada, kimliğini ağırlıklı olarak müzik ve ses üzerine inşa eden Roman topluluğu bir akustik topluluk örneği olarak ele alınarak, mahallenin ses ortamının dönüşümü *soundscape* yaklaşımının ürettiği kavramlardan yola çıkılarak analiz edilmiş ve mekanın algılanışının, mekan içerisindeki seslerin deneyimlenişinin müzik yapma pratiklerindeki etkisini temellendirmek amacı ile akustik iletişim ve akustemoloji yaklaşımlarına başvurulmuştur. Çalışmanın teorik çerçevesini temellendirmek adına bu bölümde, ses çalışmalarının bu çalışmada yararlanılan üç alanın ortaya çıkış motivasyonları tanımlanacak, bugün literatürde hangi şekillerde başvuruldukları tartışılıp, bu alanlara dair yapılan güncel eleştirilere değinilip, çalışmada hangi açılardan başvuruldukları temellendirilecektir.

1.3.1.1 *Soundscape* çalışmaları ve akustik iletişim yaklaşımı

Soundscape çalışmaları, 20. yy'dan itibaren Amerika ve Kanada'da kalabalıklaşan kentlerdeki gürültü sorununa dikkat çekerek çözüm bulmaya yönelik çalışmalar ile başlamıştır. Alana dair Amerika'da bilinen ilk çalışmalardan biri, Michael Frank Southworth'un 1967 yılında yazdığı *The Sonic Environment of Cities* isimli yüksek lisans tezidir. Çalışma şehirdeki gürültünün görme ve duyma engelli bireyler üzerindeki etkilerini ortaya koyarak, bu problemlere dair bir çözüm üretme gayesi taşımaktadır. Southworth'un çalışmasında belirttiği üzere özellikle sağır bireyler, şehirdeki gürültüden dolayı arka plandaki sesleri artık duyamaz hale gelmişlerdir ve bu durum çevreyi duyma yolu ile algılayan görme engelli bireyler için daha büyük bir zorluğa işaret etmektedir.

Soundscape alanına dair Kanada'da yapılan ilk öncü çalışma ise 1960'lı yıllarda R. Murray Schafer öncülüğünde, Barry Truax, Bruce Davis, Peter Huse, Howard Broomfield ve Hildegard Westerkamp'ın katılımıyla Simon Fraser Üniversitesi bünyesinde yürütülen *World Soundscape Project*'tir (WSP). Proje özellikle Vancouver'ı merkez alarak, çevresel seslerin kentleşme ile başlayan değişimini vurgulayıp buna çözüm ararken, diğer yandan da ses kayıt teknolojilerinden yararlanarak, değişmekte olan mekânların karakterini yansıtan sesleri kayıt altına alıp saklayarak ileriye dönük bir arşiv oluşturmayı hedeflemektedir. Bunun da ötesinde bu sesleri koruyarak, bir akustik tasarım modeli oluşturup, şehirlerde artan gürültü kirliliğini önlemeyi de amaçlamaktadır (Schafer, 1977). Uzun yıllar yankıları süren proje bağlamında gerek akademik gerekse sanatsal birçok ürün ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki Schafer'in yayınladığı *The New Soundscape* (1968) ikincisi ise *The Book of Noise* (1970) isimli iki çalışmadır. Grubun ise birlikte ilk ortaya çıkardığı detaylı çalışma ise *The Vancouver Soundscape* (1973) isimli ses kayıtlarından oluşan çalışmadır.

WSP 1975'te Schafer'in öncülüğünde daha geniş bir grup ile bir Avrupa turu gerçekleştirilmiştir. Bu tur bağlamında ziyaret edilen bölgelerde konuşmalar ve atölyeler düzenlenirken, aynı zamanda Avrupa'nın 5 köyünde detaylı bir *soundscape* çalışması yürütülmüştür. Bu çalışma sonucunda ise iki çalışma ortaya çıkmıştır; *European Sound Diary* ve Avrupa'da ziyaret edilen 5 köyün detaylı analizlerini içeren *Five Village Soundscapes*. Bu çalışma, yaklaşık 25 yıl sonra Finlandiyalı etnomüzikologlar tarafından *Acoustis Environments in Change* ismi ile Schafer'in

metodu takip edilerek tekrar edilmiştir (Jarviluoma, Kytö, Truax, Uimonen ve Vikman, 2009).

WSP bünyesinde, bireysel üretimlere de yer verilmiştir. Bunlardan biri Schafer'in *soundscape*'i kavramsallaştırıp bir teori haline getirdiği *The Tuning of The World* (1977), diğeri ise Barry Truax'ın akustik iletişim ve *soundscape* terminolojisini oluşturduğu *Handbook for Acoustic Ecology* (1978) adlı çalışmasıdır. Bu kapsamlı çalışmalardan günümüze yansıyan en önemli kavram *soundscape* kavramıdır. Çoğu akademik çalışmalarda bu ismin kaynağı olarak Schafer olarak addedilse de terimin aslında daha önceki yıllarda gerek akademik, gerekse sanatsal işlerde kullanıldığı bilinmektedir. Southworth'ın yüksek lisans tezine ek olarak, Buckminster Fuller'in 1966 yılında *Music Educators Journal*'de yazdığı bir makalede de *soundscape* teriminin kullanımına rastlanır (Stern, 2013, s.186). Fakat Schafer'in terimi kavramsallaştırması ve bir teori haline getirmesi, bugün terimin ona addedilmesinde büyük bir etkiye sahiptir.

Soundscape terimi, kendisini Türkiye'de yazılmış literatüre "peyzaj" şeklinde kazandırılmış olan *landscape* terimine yaslamaktadır. Bu bağlamda terim Türkçe literatürde "işitsel peyzaj" (Özçevik, Can, Gürbüz ve Acar 2014) ve "ses peyzajı" (Karahan, 2018) şeklinde görülmektedir. Bugün ses çalışmalarına dair üretim yapan birçok araştırmacı *soundscape*'i Schafer'in kullandığı anlamının çok daha ötesinde kullanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de yeni gelişmekte olan bu alana dair yapılan çeviri önerilerini çok kıymetli ve gerekli bulsam da, "işitsel peyzaj" ve "ses peyzajı" önerilerinin sadece Schafer'in kastettiği *soundscape* tanımına uygun olduğunu düşünerek, çalışmada Schafer'in çok daha ötesinde bir *soundscape* anlayışını benimseyeceğimden ötürü, terimi orijinal dilinde kullanmayı uygun görüyorum.

Schafer, *soundscape*'i görülebilir nesnelere yerine duyulabilir olayların oluşturduğu akustik bir çevre olarak tanımlamaktadır (Schafer, 1994, s.7). Fakat Schafer'in tanımında, salt duyulabilir bir çevre ibaresinden daha öte bir ideoloji ve sistem yatmaktadır. Schafer'in tanımında, *WSP*'nin de çıkış noktasından referans ile aslında tıpkı *landscape* terimi gibi idealize edilmiş bir ses ortamından bahsedilmekte, bu bağlamda *lo-fi* ve *hi-fi* olmak üzere iki ayırım yapılmaktadır (Schafer, 1994, s.43). Schafer'e göre *hi-fi* bir *soundscape*'te, arka planda gürültü seviyesi az olacağı için sesler kolaylıkla ayırt edilebilmekte ve ses yolu ile gelen mesajlar ve bilgiler kolaylıkla algılanabilmektedir. Bu tip bir ses ortamı kırsalda çok daha mümkündür

(Schafer, 1994, s.43). *Lo-fi* ise *hi-fi*'ın tam tersi bir ses ortamıdır. Seslerin birbirinden ayırt edilmesi zordur ve perspektifin kaybına sebep olur. Bu tip bir ses ortamının, daha çok kalabalık şehirlerde deneyimlenmesi mümkündür (Schafer, 1994, s.43).

Schafer bir *soundscape* içerisinde duyulan seslerin ayrımlarını ise *keynote sounds*, *signals*, ve *soundmarks* şeklinde yapmaktadır. *Keynote sound* bir bestede ana tonaliteyi ya da ana sesi tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu ses ya da tonalite her ne kadar yer yer başka sesler tarafından maskelense de, her zaman mevcudiyetini içerir. *Keynote sound* spesifik bir bağlamda sürekli devam eden bir ses fenomenidir. Bu sesler genellikle coğrafi bir olay ya da iklimdeki değişimler yolu ile oluşmakta ve her daim üstün gelerek mekanı kaplamaktadırlar. Örneğin; rüzgar, su hayvanlar, taş, metal, ahşap gibi mekanın ana hatlarını belirleyen sesler vb. (Schafer, 1994, s.9).

Signals ise ön planda bir anda belirgin bir şekilde duyulan gürültü ya da sesleri tanımlar. İletişim teorisinden türeyen terim, bireylerin dikkatini kendisine çekerek, bir nevi mesaj kodu içeren sesleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Örneğin: çanlar, sirenler vb. (Schafer, 1994, s.10).

Soundmark terimi spesifik bir mekana ait olan ve o yerin akustik yaşamını o topluluk için özel kılan sesleri tanımlamak için kullanılmakta ve köklerini *landmark* terimine dayandırmaktadır (Schafer, 1994, s.10). Gündelik pratikte bir topluluğa veya çevreye dair bilgi taşıyan bu seslerin iyi alımlanabilmesi için Schafer'e göre ses ortamının akort edilmesi, düzenlenmesi gerekmektedir. Bugün hala yankısını sürdürmekte olan *soundscape* terimi, literatürde ses çalışmaları alanında en fazla referans verilen teorilerden biri olsa da aynı zamanda idealize edici tutumundan dolayı en eleştirilen yaklaşımlardan biridir (Kelman, 2010; Ingold, 2006).

Ari Y. Kelman, *Rethinking the Soundscape A Critical Genealogy of a Key Term in Sound Studies* (2010) isimli makalesinde Schafer'in *soundscape* tanımının salt bir işitsel keşiften ziyade derinlikli bir şekilde Schafer'in bir takım sesleri diğer seslere tercih etmesi üzerinden oluştuğunu ifade ederek (Kelman, 2010, s.214), literatürde *soundscape*'i referans alan çoğu çalışmanın Schafer'in en genel *soundscape* terimini ele alarak hareket ettiğini belirtmektedir; "herhangi duyulabilir alanın çalışılması" (Kelman, s.215). Bu noktada Kelman literatürdeki iki tip *soundscape* kullanımına dikkat çeker. Birinci tip olarak ayırdığı çalışmalarda, Schafer'in *soundscape* yaklaşımının idealize edici yanına değinilmeksizin, sadece ses ve mekan ilişkisini tanımlamak üzere *soundscape* terimini kullanan çalışmalardır. Kelman bu

çalışmalara örnek olarak, Fiona Richard'ın *The Soundscapes of Australia* (2007), Charles Hirschkind'in *The Ethical Soundscape* (2006), ve John Picker'in *Victorian Soundscapes* (2003) kitaplarını örnek olarak gösterir, üç çalışmanın da Schafer'in terimini kritik etmeksizin kullanarak Schafer'in sadece bir iki düşüncesini ele aldığını belirtir (Kelman, 2010, s.218).

İkinci tip çalışmalar ise Schafer'in teorisinin idealize edici yanın farkındalığı ile *soundscape*'i kullanan ve yeni tanımlar üretmeye çalışan, çalışmalardır. Kelman bu çalışmaları şu şekilde sıralar; Kaufman Shelemay'ın *Soundscapes* (2006), Barry Truax *Acoustic Communication*, (1984) ve Emily Thompson *The Soundscape of Modernity* (2002). Üç kitap da Schafer'in tanımının önemini vurgulasa da okuyucuya terimi yeniden sorgulatmaya gayret ederek, Schafer'in tanımlarını kendi amaçlarına göre çalışmalarına adapte edip yeniden tanımlamaktadırlar (Kelman, 2010, s.223).

Bu çalışmada Kelman'ın tanımladığı ikinci tip literatürden hareketle *soundscape* kavramı eleştirel bir biçimde ele alınarak Emily Thompson'ın ve Barry Truax'ın *soundscape* tanımlarına yaslanılmıştır;

Bu noktada, Alain Corbin'in eseri uyarınca, *soundscape*'i işitsel veya işitme duyusuna ilişkin peyzaj olarak tanımlıyorum. Tıpkı bir peyzaj gibi, *soundscape* de aynı anda hem fiziksel bir ortam hem de bu ortamı algılama biçimidir; bu hem bir dünya hem de bu dünyayı anlamak için inşa edilmiş olan kültürdür. Bir *soundscape*'in fiziksel vasıfları salt seslerden ibaret değildir; aynı zamanda insanların içinde yaşadığı atmosfere nüfus eden işitsel enerji dalgaları ve bu sesleri yaratan, bazen de yok eden maddi nesnelere. Bir *soundscape*'in kültürel vasıfları, dinleme ediminin bilimsel ve estetik biçimlerini, bir dinleyicinin ortamla ilişkisini ve kimin neyi işitebileceğini dikte eden toplumsal koşulları içerir. Herhangi bir peyzaj gibi, bir *soundscape* da nihayetinde doğadan ziyade medeniyetle ilgilidir, dolayısıyla her daim inşa halindedir, hep değişim geçirmektedir (Thompson, 2002, s.117-118).

Thompson'ın işitme ve işitme duyusuna vurgu yapan tanımında, *soundscape*'in kültür ile olan bağlarını, dinleyicinin ses üzerinden çevresini ile kurduğu ilişkiyi ve hangi seslerin *soundscape*'te işitebileceğinin dikte edilmesi gibi mevhumların göz önüne alınması, kentsel yenileme projeleri ile sadece görsel değil, işitsel bağlamda düzenlenen Roman mahallesindeki mevcut duruma çok daha yakındır. Bu noktada

yine Truax'ın *soundscape* tanımı da mahallede ses ve müzik yolu ile kurulan ilişkiler ağına uygun bir *soundscape* tanımı oluşturmaktadır.⁶

Öte yandan, işitmek, çizgisel modelde en sonda yer alan alıcı söz konusu olduğunda, ses dalgası ve titreşim biçiminde akustik enerjinin işlenmesidir, dinleme iletişim modelinin temelinde yer alır. Bu, basitçe, beyin açısından faydalı ve anlamlı olma ihtimali taşıyan sessel bilginin işleme süreci olarak tanımlanabilir. Benzer şekilde, “sessel ortam” herhangi bir bağlamda yer alan bütün sessel enerjinin toplamı olarak görülebilirken, ortamın içinde yaşayanlar –aslında o ortamı bizzat yaratanlar- tarafından nasıl anlaşıldığını vurgulamak için “soundscape” terimini kullanacağız. Bir soundscape'deki tekil birey edilgen bir biçimde enerji almılamaz, daha ziyade dinamik bir bilgi alışveriş sisteminin bir parçası olur (Truax, 1984, s.9-10).

Truax'nın bir iletişim modeli içerisinde ele aldığı *soundscape* tanımında beliren, hem *soundscape*'i alımlayan, hem de yaratım sürecine dahil olan- yani “o ortamı bizzat yaratanlar”, bu noktada Sarıgöl mahallesinde yaşayan Romanları hatırlatmaktadır. Bu bağlamda gerek topluluğun *soundscape*'i alımlaması ve buna dahil olarak *soundscape*'e katılması -hatta *soundscape*'i yaratması, mahallede yaşayan Romanları, bir akustik topluluk örneği olarak ele almaya sebebiyet vermektedir.

Günümüzde akustik topluluk kavramı, sanat, ses teknolojileri, biyoloji (*bioacoustics*), ekoloji ve özellikle *eco-acoustics* gibi farklı disiplinlere dair yazılmış literatürlerde yer almaktadır. Bu sebeple, farklı alanlarda bu denli yaygın bir kullanımı olan bu kavrama dair tek bir tanım bulmak ise neredeyse imkansızdır. Fakat tanımlama biçimlerine rağmen akustik topluluklara dair yazılmış kaynakları iki perspektiften ele alıp değerlendirmek mümkündür. Bu tanımı, bazı bilim insanları “insan” üzerinden değerlendirirken, diğer bir grup bilim insanı ise sosyo-ekolojik bir perspektiften insan ve vahşi yaşamı merkeze alarak oluşturur. İnsan ve vahşi yaşamı ele alan literatürde akustik topluluk belli bir ortamda birbiri ile akustik olarak etkileşime giren organizma gruplarını tanımlamak için kullanılırken, ormanlık alan, deniz yatağı, veya kayalık vb.- (Farina ve James, 2016, s.11), insanı merkeze alan iki

---

⁶ Whereas hearing, in the end role of receiver in the linear model, is the processing of acoustic energy in the form of sound waves and vibration, listening is at the core of a communicational model. It can be defined simply as the processing of sonic information that is usable and potentially meaningful to the brain. Similarly, whereas the "sonic environment" can be regarded as the aggregate of all sound energy in any given context, we will use the term "soundscape" to put the emphasis on how that environment is understood by those living within it—the people who are in fact creating it. The individual listener within a soundscape is not engaged in a passive type of energy reception, but rather is part of a dynamic system of information exchange.

tanım ise *WSP* bünyesinde çalışan ve üretim yapan, R. Murray Schafer ve Barry Truax'tan gelir. Schafer akustik topluluk kavramını, “insan sesinin topluluğun sınırlarını tanımlamada birincil araç olarak kullanıldığı siyasi, coğrafi ve dini bir toplumsal mevcudiyet” (Schafer, 1994, s.215) şeklinde tanımlarken, Truax 1984 yılında yayınladığı *Acoustic Communication* isimli kitabında, tıpkı *soundscape*'i tanımlarken yaptığı gibi, akustik topluluğu da bir iletişim ağına tabi bir biçimde tanımlamaktadır:

Akustik bilginin mahalle sakinlerinin hayatının her alanına nüfus ettiği her türlü soundscape (bu halkın ortak niteliklerinin nasıl anlaşıldığından bağımsız olarak). Bu sebeple, topluluğun sınırları keyfidir; bir oda dolusu insan kadar küçük olabildiği gibi, bir daire, ev veya bina; bir kent topluluğu, bir frekans ağı veya herhangi bir elektro-akustik iletişim sistemi kadar büyük de olabilir. Özetle, akustik bilgilerin karşılıklı değiş-tokuş edildiği herhangi bir sistemdir (Truax, 1984, s.58).

Farina ve James'e göre, Truax'ın tanımının son cümlesindeki topluluğun üyeleri arasındaki bilgi değişimi vurgusu ilginçtir. Çünkü Truax bunu yaparak bu tanıma mevcut halinin çokça ötesine taşımaktadır. Bu bağlamda, sesin gündelik pratikte topluluk üyeleri arasındaki iletişim ağındaki yerine dikkat çeken ve bunun kentsel yenileme projeleri ile değişime uğramaya bağladığını vurgulayan bu çalışmada Sarıgöl'de yaşayan Roman topluluğu, gerek romanların literatürde müzik yapma pratikleri ile ön plana çıkması, gerek dış mekanlarda düzenledikleri müzik ve ses içerikli etkinlikler (düğün, kına, asker uğurlama vb.), mahalle içerisinde teknolojik herhangi bir iletişim aracına başvurmaksızın ses yolu ile –seslenerek- birbirleri ile iletişim kurma biçimleri, birbirlerinden –özellikle yaz mevsimlerinde kapı ve pencerelerin açık tutulması dolayısı ile akustik bir topluluk örneği olarak değerlendirilecektir.

Truax da *Acoustic Communication* kitabında tıpkı Schafer'e benzer bir biçimde, kalabalıklaşan şehirlerdeki gürültü sorununa dikkat çekerek çözüm arama gayesi taşımakta, *keynote*, *soundmark*, *signals* gibi *WSP* araştırmasının sonucu ortaya çıkan çevredeki sesleri kategorize etmekte kullanılan terimleri, ideal bir *soundscape*'i oluşturma yolundaki işlevlerinin yanı sıra, bir iletişim modeli içerisinde sunarak, bu sesleri alımlama ve kategorize etme noktasında ses ölçüm cihazları ile birlikte dinleyiciyi de merkeze almaktadır. Bu bağlamda *keynote*, *soundmarks* ve *signals* gibi kategoriler, *soundscape*'i dinleyenin bir diğer değişle onunla etkileşime geçen bireylerin sosyo-kültürel alt yapılarına göre anlam kazanmaktadırlar. Fakat Truax'ın

sunduğu iletişim modelindeki sorun tam da dinleyici merkeze alındığında ortaya çıkmaktadır; çünkü bazen ses ölçüm aletlerinin düşük desibelde tanımladığı sesler, dinleyen için bir gürültü unsuruna dönüşebilecektir.

Bu bağlamda Truax, gürültünün akustik topluluklar için bir düşman olduğunu ileri sürmektedir (Truax, 1984, s.58). Truax'ın yaklaşımında gürültünün tanımı insanı merkeze alarak yapılmaktadır. Bu bağlamda gürültü “istenmeyen ses” olarak ele alınarak, insanın *soundscape*'te hangi seslerin ideal, olup olamayacağına karar veren bir mekanizmaya dönüşmesine imkan verilmekte ve kamunun *soundscape*'te söz sahibi olması sağlanmaktadır. Fakat bu noktada, azınlıkların sesi tehlikeye girmektedir. Çünkü azınlık bir topluluk için iletişimde önemli bir rol oynayan *soundmark*, kamu için bir gürültü unsuru olarak algılanabilir. Tıpkı Roman mahallesinde, kadınların dışarıda konuşmalarının, mahallenin kadınları için bir birbirinden haberdar olma, mahalledeki olayları bilme hali yaratarak bir *soundmark* unsuru teşkil ederken, mahallenin yeni sakinleri için bu seslerin yalnızca bir gürültü ya da uğultuya dönüşmesi gibi.

Bu bağlamda, Sarıgöl'deki ses ortamı analiz edilirken *soundscape* yaklaşımının kavramlarından, mahalledeki herhangi bir sesi koruma ya da bir düzen sunma amacı güdülmeksizin yararlanılacak, mahallenin kimliğinin yaratımında, Romanların birbirleri ile iletişimini sürdürmelerinde önemli rol oynayan *soundmark*'lar belirlenilerek, kentsel yenileme projeleri ile dönüşmeye başlayan *soundscape* ve bu değişimlerin mahallenin ses hafızasındaki yeri, Truax'ın sesin iletişim mekanizmasındaki fonksiyonlarını vurgulaması sebebi ile akustik iletişim yaklaşımı üzerinden ele alınacaktır.

1.3.1.2 Akustemoloji

Akustemoloji'nin temelleri 1960'lı yıllarda Steven Feld'in etnomüzikoloji alanının batı merkezci ve sömürgeci köklerini sorgulamaya başlaması üzerine alternatif bir çıkış yolu arayışı ile atılır (Feld, 2017). Feld bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

Radikal 1960'larda büyüyen biri olarak 'etnomüzikoloji' ifadesini hiç sevmedim. Sömürgeleşme ve soğuk savaş mirasının o ağır yükü altında ezilmiş 1950'ler vintage'dır bu

ifade. ‘Etnomüzikoloji’ (orijinalinde yer alan, daha bile sorunlu o tire olmasa bile) bana doğrudan Ötekinin müziğini çağrıştırmıştır (Feld, 2017, s.83).⁷

Alan Merriam’ın öğrencisi olan Feld, etnomüzikoloji alanına ve Merriam’ın *The Anthropology of Music* (1964) kitabında sunduğu alternatiflere dair eleştirel tutumunu ilk kez 1972 yılında Merriam’dan aldığı teori dersinin bitirme ödevinde, Merriam’ın “müziğin antropolojisi” önerisine karşılık, “Sesin Antropolojisine Ne Dersiniz?” sorusu ile ortaya koyar. 90’lı yıllarda Papua Yeni Gine yağmur ormanlarında Kaluli topluluğu ile yürüttüğü çalışmalar esnasında ise bu sorunun cevabına dair alternatifler üretmeye başlar (Feld, 2017, s.84).

Bu bağlamda Feld’in ses antropolojisi (*anthropology of sound*) önerisi, özellikle 60’lı ve 70’li yıllarda tartışılan müzik antropolojisi yaklaşımlarının -Alan Merriam’ın “kültür içerisinde müzik” (1964), John Blacking’in “insanca organize edilmiş ses” (1973)- kısıtlılığına eleştirel bir cevap olma gayesi taşır (Feld, 2017, s.84).

Feld kısıtlılıklar bağlamında, müzikoloji ve antropolojinin dört kritik noktayı dışarıda bıraktığını, ya da bu dört kritik noktayı çalışmalarına dahil ettiklerinde ise teorik bir çerçeveden yoksun bırakıp veya yetersiz bir biçimde teorik bağlama oturttuklarını belirtir. Feld, bu dört alanı şu şekilde tanımlamaktadır; (1) dil, şiir vezni (*poetics*), ve ses; (2) insan ötesi varlıklar; (3) akustik çevreler (*acoustic environments*); (4) teknolojik aracılık ve yayılma (Feld, 2017, s.84).

Bu noktada kendisinin ortaya koyduğu “sesin antropolojisi” önerisi Feld’e göre etnomüzikolojiyi sömürgeci tarihinden özgürleştirse de, bu önerinin de problemler taşıdığını vurgulayarak, antropoloji ibaresinin hala insanı merkezde tuttuğunu ve “ses” ibaresinin algıdan ziyade bir yayılmaya ve süreçten ziyade yapıya işaret ederek kısıtlılık getirdiğini belirtmektedir (Feld, 2017, s.84). Bu bağlamda Feld, yerlilerin tınlayan dünyalarına işaret edebilmek ve ortaya çıkan küresel coğrafyaların farklı tür ve materyallerine işaret edebilmek için daha farklı bir entelektüel arayışa ihtiyaç olduğunu vurgulayarak, 1990’lı yılların başında akustemoloji kavramını ortaya koyar (Feld, 1996).

Akustemoloji kavramının temelleri, Feld’in Kaluli topluluğunun icra ettiği Bosavi şarkılarının aslında yağmur ormanlarının akustik ortamının bir yansıması olduğunu

---

⁷ Coming of age in the radical 1960s, I never liked the term ‘ethnomusicology.’ Its 1950s vintage felt terribly burdened by the legacy of colonialism and the cold war. ‘Ethnomusicology’ (even without the original and more problematic hyphen) immediately signaled to me the music of the Other. (Feld, 2017, s.83).

fark etmesi ile atılır. “Akustik” ve “epistemoloji” kelimelerinin birleşiminden oluşan akustemoloji kavramı: “bilmenin ve dünyada var olmanın sessel bir yolu” anlamına gelmektedir (Feld, 1996). Yani Feld akustemoloji ile sesler aracılığıyla bir bilme halinden bahsederek, tınlama ve dinleme yolu ile neyin bilinebilir ya da bir şeyin nasıl bilinebilir hale geldiği sorusunun cevabını arar. Bu noktada, akustemolojik yaklaşımda, tınlayan ile dinleyen arasında aktif bir ilişkisi önemlidir. Denilebilir ki, akustemoloji aktif bir ikili ilişkiler ağına tabiidir; yorumlayan/yorumlanan, dinleyen/dinlenen, deneyimleyen/deneyimlenen gibi (Feld, 2017, s.84). Tınlayan şey, dinleyeni olmadan bir varoluş ifade edemeyecektir. Bu bağlamda Feld bu ilişkiler bağına şu şekilde açıklar; “İlişkiler vasıtasıyla bilmek, kişinin bilgiyi öylece ‘edinmediğini’ vurgular, daha ziyade kişi, süregiden kümülatif ve interaktif bir katılım ve düşünme süreci içerisinde bilir.” (Feld, 2017)⁸. Yani, akustemolojik yaklaşımda ses alımlayıcının deneyimleme ve yorumlama süreçlerinden ve mekandan ayrı düşünülemez.

Yankısını 90’lı yılların başından itibaren sürdürmekte olan akustemolojik yaklaşım, bugün hala gelişmekte olan bir alan olarak kendisini sosyal bilimlerin farklı alanlarında alternatif bir düşünce biçimi, entelektüel bir yaklaşım olarak göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye’de yazılmış literatürde bilinen çalışmalardan biri Emine Şirin Özgün’ün *The Sounds of Political Actions In The Streets Of Istanbul* (2012) isimli doktora tezidir. Çalışmasının kuramsal temelini *soundscape* teorisi ve akustemoloji üzerine oluşturan Özgün, seslerin kültürel boyutunu, günlük ve döngüsel rutinlerin oluşturulmasındaki rolünü, müziğin kamusal ifadedeki yerini İstanbul’daki politik eylemleri merkeze alarak örneklendirmektedir.

Tina K. Ramnarine, *Acoustemology, Indigeneity, and Joik in Valkeapää's Symphonic Activism: Views from Europe's Arctic Fringes for Environmental Ethnomusicology* isimli çalışmasında Feld’in akustemoloji kavramı çerçevesinde Sami halkının müzikal ve politik dünyasındaki akustik epistemolojileri ve sessel çevrelerine odaklanırken (2009), Andrew Eisenberg ise *Islam, Sound and Space: Acoustemology and Muslim Citizenship on the Kenyan Coast* (2013) akustemolojik yaklaşımı bir metot olarak kullanarak, Kenya’da yaşayan Müslümanların halka açık ortamlardaki

---

⁸ “Knowing through relations insists that one does not simply ‘acquire’ knowledge but, rather, that one knows through an ongoing cumulative and interactive process of participation and reflection”

ses üretimini ele alarak, “vatandaşlık” ve “aidiyet” duygularını bu yolla nasıl inşa ettiklerini araştırmaktadır.

Bunların yanı sıra, Suzanne G. Cusick ise *Towards an acoustemology of Detention in “the Global War on Terror”* (2013) isimli çalışmasında, Amerikan hapishanelerinde “gürültülü müziğin” gözetli ve sorguya çekme esnasında mahkumları manipüle etme amacı ile nasıl stratejik olarak kullanıldığını akustemolojik yaklaşım çerçevesinde tartışmıştır.

Görülmektedir ki akustemolojik yaklaşıma birçok alanda alternatif bir düşünce sistemi olarak başvurulmaktadır. Bu bağlamda, bir mekânsal dönüşüm mekanizması olarak kentsel yenileme projelerinin Sarıgöl’de yaşayan Roman topluluğunu hangi şekillerde etkilediği ve gündelik pratikte “duyulamaz” kıldığını anlama gayesi taşıyan bu tez, akustemolojik yaklaşımın bir topluluğu değerlendirirken gündelik pratikteki tüm parametreleri kapsayıcı bir biçimde kullanması (dil, çevresel sesler, mekânsal koşullar vb.); ayrıca akustik iletişimin de temelini oluşturan alımlayıcı/alımlanan, deneyim/deneyimleyen dinamik ilişkileri merkezinde buldurması ve son olarak, müziği mekan, çevresel koşullar, topluluğun bireyleri arasındaki ve diğer topluluklarla olan ilişkilerinin bir sessel yansıması olarak kavramsallaştırması dolayısı ile kendisini *soundscape* ve akustik iletişim yaklaşımlarının yanında akustemoloji üzerinden temellendirmektedir.

1.4 Çalışmanın Yöntemi

Alan öncesinde yürütülen ön çalışmalarda Sarıgöl’de yaşayan Roman topluluğu ile alan çalışması yürütmek için en uygun yöntemin nitel araştırma yöntemi olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda bu tezde, Eylül 2018 ve Aralık 2019 tarihlerini arasında gerçekleştirilen alan çalışmasında, nitel araştırma yöntemlerinden, katılımcı gözlem, grup tartışması, yarı-yapılandırılmış mülakat tekniklerine başvurulmuştur.

Alanda nitel araştırma yöntemlerine başvurulmasının başlıca sebebi; Romanların yazılı doküman doldurmak ve imzalamak söz konusu olduğunda devlet işlerini hatırlamaları dolayısı ile kendilerini güvende hissetmemeleridir.

Mahallenin *soundscape*’ini anlamak ve mahalleye özgü sesleri *-soundmarks-*belirlemek üzere uygulanan veri toplama yöntemlerinden biri mahalleli ve mahalleyi

dışarıdan duyan kişilerle yapılan görüşmeler ve katılımcı gözlemci olarak katıldığım etkinliklerdir.

Alan çalışmasının bazı aşamalarında öne çıkan katılımcı gözlemci pozisyonum bir sabitlik içermeyip, alan çalışması süresince duruma göre dönüşüm göstererek, yeni stratejiler geliştirmemi sağlamıştır. Gans (1967), kendi yürüttüğü alan araştırmasındaki deneyimlerinden yola çıkarak, salt araştırmacı (*total researcher*), araştırmacı katılımcı (*researcher participant*), ve salt katılımcı (*total participant*) olmak üzere üç çeşit katılımcı gözlemci türünden bahsetmektedir. Bu bağlamda salt gözlemci konumunda araştırmayı yürüten kişi neredeyse etkinliğe hiç dahil olmayıp sadece gözlemci konumunda kalırken, araştırmacı gözlemci konumundaki kişi ise etkinliğe dahil olup, katılım gösterip bunun yanı sıra araştırmacı konumunu da koruyarak etkinlikleri yorumlama şansı bulur. Salt katılımcı pozisyonunda ise bir arkadaş ya da komşu gibi alanda konumlanılarak, alan sonradan analiz edilir (alıntılayan Brnyman, 2001, s.48). Sarıgöl mahallesinde araştırma yürüten bir birey olarak alandaki konumum, Gans tarafından tanımlanan üç tür arasında duruma ve koşullara göre değişti. Alanda yaptığım ön araştırmada salt araştırmacı olarak konumlanırken, alan araştırmamın başlaması ile birlikte katıldığım etkinliklerde – düğün ve kınalar- genellikle alanda kayıt alıyor olmam dolayısı ile (fotoğraf, video vb.) dans etme pratiklerine diğer katılımcılara oranla daha az dahil olduğum için araştırmacı katılımcı olarak konumlanıp, araştırmamın ilerleyen safhalarında topluluk arasında güven de kazanmamla birlikte neredeyse salt katılımcı bir pozisyona geçtim. Artık düğünlerde ya da mahalledeki diğer gündelik pratiklerde – ev önü sohbetleri, falcıda yapılan buluşmalar, kahvehane sohbetleri- bir misafir gibi değil, mahalleden biri gibi davranılmaya başlayarak, ev işlerine dahil edilmeye– çay doldurmak, bulaşıklara yardım etmek- ya da düğün hazırlık süreçlerine dahil edilmeye, başladım. Salt katılımcı pozisyonuna geçmek, Sarıgöl’de yaşayan Romanların gündelik pratikteki davranış biçimlerini, ritüellerin ve sembollerin manalarını kavramsallaştırmak açısından oldukça yararlı bir deneyim oldu.

Mahallede araştırmacı olarak konumum sadece üç biçimle sınırlı kalmayarak birçok başka form kazandı. Örneğin; mahalledeki müzisyenler kahvesine ilk olarak araştırmacı konumunda giderken, ardından müzisyen olduğumu keşfetmeleri ile Roman müzisyenlere nota öğreten bir bireye, “kardeşe”, “bacıya” dönüştüm. Bunun dışında uluslararası platformda yer alan Roman dansçı ve müzisyenler için küçük

çeviriler yapmam da alan çalışmam esnasında topluluk içinden bir birey gibi davranılmamda ve kabul görmemde önemli bir rol oynadı.

Özel günler dışında, alanda katılımcı gözlemci olduğum bir diğer durum ise Roman dansçı Reyhan Tuzsuz'dan aldığım dans dersleri oldu. Bu durum, beni alanda tekrar öğrenci pozisyonuna konumlarken, aynı zamanda gündelik pratiğin müzik ve danstaki etkisini hareket üzerinden bizzat deneyimlememe sebep olarak, alana daha derin bir perspektiften yaklaşmamı sağladı.

Alanda başvuru alan bir diğer önemli nitel araştırma yöntemi ise yarı-yapılandırılmış görüşmelerdir. Bu görüşmelerdeki kaynak kişilere ulaşabilmek için kartopu tekniğine başvurulmuştur. Görüşmelerin yarı-yapılandırılmış şekilde yapılmasının sebeplerinden ilki yine mahalledeki hakim “samimiyet” mevhumu iken, ikinci sebep ise gömülü kuram yönteminden referansla alanın potansiyel temalarını ortaya çıkartma çabasıdır. Bu noktada, görüşmelerin soruları hem başvuru alan literatürü sınamaya yönelik hem de alana dair sorulmasının elzem olduğunun düşünüldüğü sorulardan oluşturulmuş, fakat yine de sorulara birebir bağlı kalınmayarak katılımcıların mümkün olduğunca kendi yorumlama biçimlerini de katmalarına olanak tanınmıştır. Bu sebeple kayıt altına alınan görüşmelerin zamansal uzunluğu deşifre sürecinde zorluk teşkil etse de, görüşmelerdeki serbestlik, alandaki temaların ortaya çıkmasında oldukça yararlı olmuş ve literatür dışı konseptlerin öne çıkmasına imkan vermiştir.

Alanda, yarı-yapılandırılmış görüşmeler dışında iki adet grup tartışması yürütülmüştür. Bu tartışmalar planlı yapılmayıp, tamamen alanın getirdiği tesadüfler doğrultusunda meydana gelmiştir. Bunlardan ilki 5 Kasım 2018 tarihinde Müzisyenler Kahvesinde, ikincisi ise 4 Nisan 2019 tarihinde, şu anda kahvehane olarak hizmet veren, Müzisyenler Derneği'nde gerçekleştirilmiştir. İlk görüşme 4 müzisyenin katılımı ile, ikinci buluşma ise biri müzisyen olmak üzere, beş farklı meslek kollarından toplamda altı katılımcı ile gerçekleştirilmiş, tartışmanın doğallığını bozmamak adına kayıt alınmayarak, sonrasında tutulan notlar analiz edilmiştir. Ayrıca mahallenin kentsel yenileme öncesi *soundscape*'ini ve *soundmark*'lerini anlamak üzere mahallenin tek fotoğrafçısı Cuma Çelik'in fotoğraf ve video arşivinden de yararlanılmıştır.

2. SARIGÖL MAHALLESİNİN *SOUNDSCAPE*'İNE GENEL BİR BAKIŞ: MAHALLENİN *SOUNDMARK*'LARI

Çevre mahallelerde “Şen mahalle” olarak da bilinen Sarıgöl mahallesi, ikinci köprü ve TEM otoyoluna yakınlığı ile merkezi bir nokta olan Gaziosmanpaşa ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. 1930’lu yıllarda tarımsal faaliyetlerin gerçekleştiği bölgede, 1950’li yıllarda Roman ve Yugoslavyalı toplulukların göçü ile kaçak yapılaşma süreci başlamış ve Sarıgöl bir yerleşim mekanına dönüşmüştür. Deprem riski, çarpık kentleşme ve suç oranlarının artması gerekçeleri ile, 2013 yılında riskli bölge ilan edilen Sarıgöl mahallesinin, 2014 yılında yıkım süreci başlamadan önce sosyal dokusunu Romanlar ve Balkan göçmenleri oluşturmaktadır (Çınar ve Markoç, 2018, s.172). Burada ikamet eden Romanların Sarıgöl’e Keşan, Çorlu, Edirne, Çatalca ve Malkara’dan göç ettiği bilinmektedir.

Mahallede, kentsel yenileme öncesi 24.611 hane mevcuttur. 2015 yılında Sarıgöl’de 1452 ada 34 ve 37 parsellerde yapılan konutlar tamamlanmış, 725 konutun 182’si hak sahiplerine verilerek, 543 konut Sarıgöl dışında farklı yerlerde yaşayan kişilere satılmıştır. Bu sadece mimari değil, sosyal yapı ve kimlik bağlamında da Sarıgöl’ün değişimine işaret etmektedir (Özcivan, 2016 s.138).

Çiçekçilik ve müzisyenlik mahallede yaşayan Romanlar arasında pratik edilen en yaygın meslek kollarıdır. Müzisyenler kahvesinde ve Müzisyenler derneğinde gerçekleşen grup tartışmalarında, mahallenin müzisyenlerinin 1950’li yıllardan itibaren Sulukule’deki devriye evlerine⁹ takviye müzisyenler olarak gittikleri belirtilmektedir. Buna karşın günümüzde ne literatürde ne de müzik piyasasında Sarıgöllü Romanların müzisyenliklerine dair bir anlatı mevcuttur.

Mahalledeki müzisyenlerin anlatılarında, bunun başlıca sebebi olarak 90’lı yılların başında devriye evlerinin yıkılması ile birlikte, mahallenin müzisyen ailelerinin iş bulma gayesi ile başka yerlere göç etmeleri gösterilmektedir. Bu durum mahallede

---

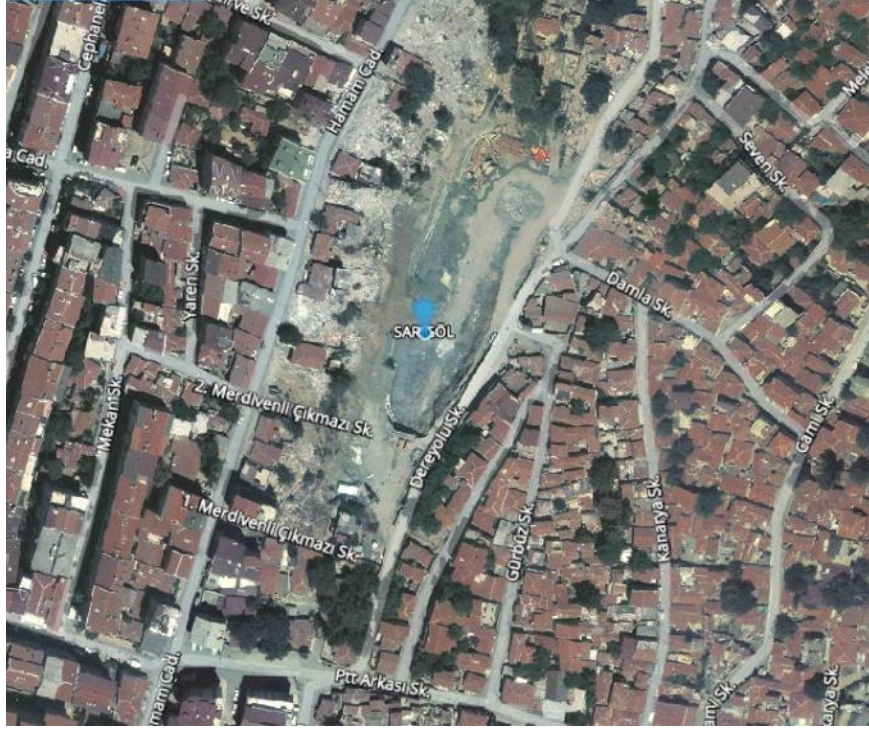
⁹ Aile işletmesi olan devriye evleri, Sulukule’de 1940’lı yıllarda inşa edilmiş ve 1990’lı yıllara kadar İstanbul’da yaşayan Romanların bir gelir kaynağı olmuşlardır. Devriye evleri fuhuş ve uyuşturucu sorunu gerekçesi ile 1990’lı yılların başında kapatılmıştır (Karaman, 2014, s.295).

ilk müzisyen göçüne sebep olurken, diğer yanda da piyasadaki Sarıgöllü Roman müzisyenlerin İstanbul müzik piyasasında azalmasına sebep olmuştur.

Devriye evlerinin yıkılması ile başlayan mahalledeki müzisyen göçü, kentsel yenileme projeleri ile devam etmiştir. Fakat mahalledeki bu durum sadece müzisyenleri etkilememiş, mahallede yaşayan diğer kişilerin de mecburi göçüne sebep olmuştur. Bugün mahalledeki dönüşüm hala sürmekte ve mahallenin gerek mimari, gerekse sosyal dokusu, günden güne değişmektedir. Sosyal dokunun değişmesi ise Romanların ağırlıkta yaşadığı mahallede, kültürel pratiklerin dönüşümüne de sebebiyet vermektedir.

Şekil 2.1: Sarıgöl Mahallesi 2006 yılında görünüm

Şekil 2.2: 2013 yılında Sarigöl Gaziosmanpaşa

Şekil 2.3: 2017 Sarigöl Mahallesi

Truax'a göre, bir sesin gündelik pratikteki önemi, ancak o sesin sosyal ve kültürel bağlamına göre anlaşılıp değerlendirilebilir. Bu durum, seslerin gündelik pratikteki manalarına göre nasıl bir işlev kazandığı ile ilgilidir. Bu bakış açısına göre, her ses

belli bir anlam dünyası içerisinde olduğunda bulunduğu çevreye dair önemli ve değerli bilgiler taşır, bunun da ötesinde topluluk içinde birlik duygusunu pekiştirerek, topluluğun kimlik yaratımı süreçlerine katkıda bulunur (Truax, 1984, s.10).

Truax, ses sinyallerinin (*sound signals*) akustik topluluklar için önemini belirterek, bu seslerin yıllar içerisinde topluluğa dair sembolik manalar kazanıp, *soundmark* işlevi görebildiklerine değinerek, bu seslerin korumaya değer olduklarını vurgulamaktadır (Truax, 1984, s.59). Schafer de bu tip seslerin bir topluluğun karakteristik özelliklerine dair bilgiler içererek topluluğun akustik yaşamını özgünleştirdiklerini aktarmaktadır (Schafer, 1994, s.11).

Buradan yola çıkarak, Sarıgöl Mahalle'sinde yürütülen araştırmada, mahallenin karakterini oluşturan, mahallede yaşayan Roman topluluğun kimlik ve aidiyet yaratımında öneme sahip olan *soundmark*'lar tespit edilmiş ve kentsel yenileme projelerinin bu sesler üzerindeki etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Bu sesler mahallede yürütülen araştırma boyunca gerek Roman gerekse Roman olmayan bireylerle yapılan görüşmelerde en çok sözü edilen seslerdir. Fakat elbette başka bir araştırmacının bu çalışmaya konu olan alanda farklı *soundmark*'lara rastlaması ya da mahallenin *soundmark*'larını farklı biçimlerde sınıflandırması mümkündür.

Soundmark'lar tezde müziksel ve sessel *soundmark*'lar olarak iki kategori altında ele alınacaktır. Ancak bazı *soundmark*'ların bu iki kategorinin kesişim noktasında bulunduğuna dikkat çekmek gerekir. Müziksel *soundmark*lar, müzik icracılığının sesi, müzik dinleme pratiklerinin sesi, kutlamaların sesleri (düğün) olarak tarif dilecek. Sessel *soundmark*'lar ise mahalledeki gündelik yaşamın seslerini ele alacaktır.

Truax, akustik topluluklarda, *soundmark*'ların akustik topluluklara dair zengin bir bilgi kaynağı olduğunu belirtmektedir:

(...) ve bu yüzden ses, hem gündelik ve mevsimsel döngüler bağlamında mekânsal ve zamansal olarak hem de ortak etkinlikler, ritüeller ve hakim kurumlar bağlamında toplumsal ve kültürel olarak topluluğun tanımlanmasında önemli bir rol oynar. Topluluk, sesler vasıtasıyla birbirine kenetlenir ve tanımlanır. Dışarıdan biri için bu sesler egzotik görünebilir

veya fark edilmeyebilir fakat topluluğun üyeleri için hem bireysel hem de topluluk yaşantısına dair anlamlı bilgiler iletirler” (Truax, 1984, s.58).¹⁰

Bu bağlamda denilebilir ki bu sesler mahallenin kimlik ve karakterini oluştururken, bir diğer yandan da tıpkı akustik topluluklarda olduğu gibi mahallede yaşayan Romanlara dair topluluk içine ve dışına bilgi taşıyarak bir iletişim kanalı oluşturmaktadırlar. Bu durum Steven Feld’in belirttiği gibi “ses yoluyla bilme” haline işaret etmektedir (Feld, 1996). Fakat burada söz konusu olan sadece bir ses yolu ile bilme olmayıp, katılımcılık ve yansımanın oluşturduğu interaktif bir süreçtir. Bu bağlamda, dinleyen, dinleyenin alımlama biçimi, mevsimlerin değişimi, mekan da bu iletişim biçiminde etkilidir.

Örneğin, Romanlar genellikle mahallenin eski halini tanımlarken, yaz aylarında sıcak havadan dolayı tüm gün açık kalan pencerelerden dış mekana taşan müzisyenlerin prova ve kişilerin birbirleri ile evde yaptıkları sohbetlerin seslerini vurgulamaktadırlar. Bunlar yalnızca mahallede yaşayanların değil aynı zamanda mahalleye dışarıdan girip çıkan ya da yakınlarda yaşayan, yani mahalleyi duyan/dinleyen bireylerin de vurguladığı seslerdir. Mahalle hala tamamıyla yıkılmadığı için bu sesler mahallenin gündelik pratiğinde önemli bir yer teşkil eden *soundmark*’lardandır.

Fakat kış aylarında, havaların soğuması ile birlikte mahallenin *soundscape*’i de dönüşüme uğrar. Kış aylarında hava her ne kadar soğuk olsa da, Romanlar ateş yakarak, kapı önü oturmalarına devam ederler. Bu bağlamda Sarıgöl’e yakın diğer mahalleler kapı önündeki ateşin sesini duyarlar. Ateşin sesi, mahalleyi duyan biri için mevsimin sessel bir yansımasını temsil eder. Truax bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Söz konusu topluluğun kasaba veya köy olması halinde, sinyaller sadece akustik sınırlara işaret etmekle kalmaz, ayrıca sinyallerin duyulduğu düzenli aralıklar üzerinden zamansal olarak da topluluğu tanımlarlar (saat başı, günlük, haftalık veya mevsimsel)” (Truax, 1984, s.60).¹¹

---

¹⁰ “... and therefore sound plays a significant role in defining the community spatially, temporally in terms of daily and seasonal cycles, as well as socially and culturally in terms of shared activities, rituals and dominant institutions. The community is linked and defined by its sounds. To an outsider they may appear exotic or go unnoticed, but to the inhabitants they convey useful information about both individual and community life”

¹¹ “If the community in question is a town or village, then the signals not only mark out its acoustic boundaries, but also define it temporally in terms of the regular intervals at which they sound (hourly, daily, weekly, or even seasonally).”

Pencerelerin kış aylarında yazı oranla daha az açık tutulması, her ne kadar mahallede birbirini duyma halinde bir nebze azalmaya yol açıyor olsa da, Roman mahallesindeki evlerin bitişik nizam yapısı, kapı komşuları arasındaki ses yollu bilgi akışının devamlılığını sağlar. Bu bağlamda “özel hayat” mevhumu tartışmalı hale gelmekte ve mahalleli arasında kendilerinin belirttiği üzere neredeyse akrabalık ilişkisini andıran yakınlığın sebebi anlam kazanmaktadır. Örneğin Mehmet Ali (18) mahalledeki ilişkileri “burada kocaman bir aileyiz” sözleri ile vurgular (13.05.2019). Çünkü Sarıgöl’de yaşayan Romanlar, tıpkı mahalle deneyimini yaşayan diğer topluluklar gibi çoğunlukla komşularının kendilerini duyduklarını bilmektedirler. Örneğin hane içi diyaloglarda seslerini alçaltmaya gerek duymamaktadırlar. Çünkü fiziksel koşullar gereği bu seslerinin komşulara ulaşması engellenemez.

Odaklı bir biçimde dinleme, mahallede oldukça önemlidir. Çünkü odaklı dinleme, o *soundscape*’e katılım şansı da verir. Bu tıpkı, Truax’ın öne sürdüğü bir biçimde etkileşimli bir katılıma olanak sağlar. Bu durum mahalledeki kadınların kapı önü konuşmalarında birbirlerini duymaları üzerine sokağa çıkıp sohbet etmeye başlamalarına benzer. Mahallede yaşayan kadınların tariflerinde önce komşunun sesini duymak gelir ardından ise bunu takiben dinlemek –kulak kabartmak- konuyu anlamaya çalışma teması belirir ve en son ise katılım süreci başlar.

Hem Romanların kolektif hafızasında önemli bir yer teşkil etmesi hem de mahalleyi dışarıdan duyan bireylerin bu sesleri Roman kültürünün önemli parçaları olarak vurgulamaları dolayısı ile mahallede düzenlenen kapı önü buluşmaları gibi özel gün etkinliklerinin sesi de (düğün, kına, asker uğurlama vb.) mahallenin *soundmark*’ları arasındadır. Özel gün etkinlikleri, topluluğu birbirine bağlayıcı işlevleri nedeniyle akustik iletişim ağının önemli parçalarından biridir. Gerek Romanlar, gerekse Roman olmayanlar, mahallede düğünlerin yaz aylarında başlayıp yer yer hava koşullarına göre kışa kadar devam edebildiklerini belirtmekteydiler. *Topluluk Eğlenceleri: Düğünlerin Sesi* bölümünde, düğünlere detaylı bir şekilde değinilecektir.

Romanlarla sıkça bağdaştırılan müzik yine mahalledeki en belirgin *soundmark*’lardan biridir. Müzik, gerek icracılık yolu ile gerekse dinleme yolu ile mahallenin gündelik pratiğinde önemli bir yer teşkil eder. Müzisyenlerin provalarının sesleri, evlerden gelen müzik dinleme sesleri mahalledeki önemli *soundmark*’lar arasındadır.

Mülakat yapılan tüm katılımcılar, belirtilen *soundmark*'ların kentsel yenileme projeleri ile dönüşmeye başladığını vurgulamaktadırlar. Katılımcıların hatırladığı aslında nostaljinin sesleridir. Bu Steven Feld'in de belirttiği üzere bir nevi "'özgün' bir, bir varmış bir yokmuş 'kültürü' için nostaljiler" yaratma halini çağrıştırmaktadır¹² (Feld, 2012, s.xiv).

Mahallenin uzun yıllar fotoğraf çekimlerini yapan Cuma da (55) yine mahallenin eski haline değinerek, mahallenin "neşeli" olma halini müzisyenliğin sesi ile bağdaştırmakta ve bu seslerin eskiye oranla daha az duyulur olmasını geçmişe atıfta bulunarak nostaljik bir bakış açısı ile değerlendirmektedir.

Ben buranın eski halini en iyi bilenlerdenim. Buraların neşesi başkaydı, farklıydı. Birlik vardı. Bazen müzisyenler çıkarlardı sokakta bir bakmışsın çalarlardı. Ben de çekerdim onları. O zamanlardan çok fotoğraflar var. Oradan bile anlarsın mahalle nasıl değişti. Yazık oldu bu mahalleye (08.11.2019).

Cuma'nın (55) fotoğraf arşivlerinde, mahallenin müzisyenlerinin özel bir gün olmaksızın gündelik pratikte evlerinin önünde performans yaptıkları görülmektedir. Bu fotoğrafların bazıları müzisyenlerin isteği üzerine, bazıları ise tamamen Cuma'nın (55) mahalleyi ziyaret ettiği anlarda çekilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin anımsadıkları ve aktardıkları aslında tam olarak bu fotoğrafların "ses" halidir. Bu bağlamda bu sesleri hatırlamak, mahalleliye eski günleri yeniden anımsatarak nostaljik bir aidiyet yaratımına sebep olur. Sadece hatırlamak değil, aynı zamanda bu sesleri yeniden duymak da bireyleri hayatlarının bir takım spesifik anlarına götürerek, kişilerin geçmiş anıları ile arasında bir köprü işlevi görür. Eckhard Pistrick ve Isnart, seslerin anımsatıcı işlevini şu şekilde kavramsallaştırırlar.

Sesler, aidiyet ve nostalji duygularını harekete geçirir, (virtüel) bir ev fikri iletebilirler ve bir mekânı geçmiş, şimdi ve gelecek fikirleriyle doldurabilirler. Hatta fiziksel gerçekliklere atıfla belli çağrışımlar uyandıran zihinsel şemalar yaratabilirler (Pistrick ve Isnart, 2013, s.506).¹³

Topluluğun karakterini oluşturan bu seslerin her daim "güzel" sesler olduğu söylenemez (Schafer, 1994, s.239). Bu bağlamda, yer yer gürültü de her ne kadar olumsuz algılansa da *soundmark*'lar arasında sayılabilir (Schafer, 1994, s.198).

¹² nostalgias for an "authentic" once-upon-a-time "culture."

¹³ Sounds mobilize feelings of belonging and nostalgia, they may transmit a (virtual) idea of home, and they may fill a place with ideas about the past, the present and the future. They are even capable of creating evocative mindscapes with reference to physical realities.

2.1 Mahallenin Müziksel *Soundmark*'ları

Silverman, Romanları tanımlarken, Stuart Hall'ın "hiç bir şey bir temsili olmadan var olmaz" cümlesinden yola çıkarak, Romanlara dair yapılan yorumlara kendilerinin nasıl yaklaştıklarını, Romanlara sormamız gerektiğini vurgular. Silverman'ın bu önermesinden yola çıkılarak, mahallede yürütülen araştırmada, Romanların gündelik pratiğinde müziğin yerini anlamak üzere katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Yürütülen araştırmanın analizlerinin sonuçlarına göre, gerek Romanlar, gerekse Roman olmayanlar, Romanlar için müziğin vazgeçilmez bir unsur olduğunu vurgulayarak, topluluğu müzik kültürleri ile ön plana çıkarmakta ve hatta müzik ile neredeyse eş anlamlı olarak tanımlamaktadırlar.

Mahalle için müziksel *soundmark*'lar, müzik icracılığının sesi, dinleme pratiklerinin sesi ve kutlamaların (düğünler) olarak üçe ayrılmaktadır. Düğünlerin sesi, dış mekandaki seslerin ele alındığı sessel *soundmark*'lar kategorisi ile kesişim gösteriyor olsa da, performatif yanı ve müziğin bu performatif yanın önemli bir destekleyicisi olarak belirmesi dolayısı ile müziksel kategori altında yer almıştır. Bu sesler, Sarıgöl'de yaşayan Romanların kimlik ve aidiyet yaratımında önemli roller oynarken, bir yandan da mahallenin *soundscape*'inde *soundmark* işlevi görerek, kimlik ve aidiyetin mekansallaşmasına yol açmaktadırlar.

2.1.1 Gündelik pratikte müzisyenlik ve müzik aktarımının sesi

Şekil 2.4: 90'lı yıllarda Sarıgöl mahallesinin müzisyenleri (Cuma Çelik Arşivi).

Mahallede yürütülen çalışmada gerek Roman gerekse Roman olmayan bireyler, mahallenin geçmiş halinden bahsederken açık pencerelerden duyulan müzisyenlerin prova seslerini tarif etmektedir.

Örneğin Kutay (18), mahalleyi şu şekilde tanımlar;

Ben Roman değilim, Edirneliyim ama kendimi Roman olarak görüyorum. Bu mahallede büyüdüm. Arkadaşlarım bu mahallede. Sarıgöl'den geçerken hep müzik sesi duyarsın. Müzisyenlerin sesini duyarsın. Ama değişti bunlar kentsel dönüşümle, değişik oldu, değişti. Eski tadı da kalmadı (14.05.2019).

Müzisyenlerin provalarının seslerinin duyulur olması teması, Romanların anlatılarında da mevcuttur. Katılımcılardan bazıları, bu prova seslerini daha öte bir yere taşıyarak, iletişim yanına da vurgu yapmaktadır. Örneğin Reyhan (47); Roman müzisyenlerin pratik yaparken birbirleri ile şakalaşmalarını vurgulayarak şu şekilde aktarır:

Müzisyenler mesela birbirlerinin kapılarının önünden geçerken birbirlerine şaka yaparlardı. "Hocam sende bu parça var mı?" O da derdi; "Ya oğlum!." Sonra diğeri derdi "hocam sen bu parçayı çalabiliyor musun?". Takılıyor ona şaka amaçlı. O da derdi ki "bende bu var. Sen de şu var mı? "O da derdi ki "hadi yürü be oradan çoban sen benim gibi çalabilir misin?" Güzeldi o eski günlerimiz (12.05.2019).

Gündelik pratikte duyulan müzisyenlerin prova sesleri, mahallenin kimliğine dair veriler içerip, aynı zamanda bireyler arası iletişimde bir köprü görevi görürken, bir yandan da mahallede yetişmekte olan gençler için teşvik edici bir işlev kazanarak, nesiller arası bir müzik aktarımı sağlamaktadırlar.

Keman sanatçısı Murat (52), müzisyenler kahvesinde yürütülen grup tartışmasında mahalle ortamının müzisyen yetiştirmedeki rolünü şu şekilde aktarmaktadır:

Eskiden çocuklar çıkardı kapı önünde çalarlardı. Verirdik ellerine enstrümanları küçük yaşta. Abilerini de görürlerdi heves ederlerdi. Şimdi nerde, herkes gitti başka yerlere, dağıldı (04.04.2019).

Diğer bir katılımcı Aydın (38) ise buna ek olarak şöyle belirtmektedir:

Kapı önünde çocuklar çalarken, geçenler para atardı. Tabii heves ederdi çocuklar. Kentsel dönüşüm mahvetti bizi, yine olur elbette ama eskisi gibi değil. Ustalar da gitti çocuklara örnek olacak kimse yok. Hem sen söyle ben şimdi TOKİ'de çocuğa nasıl öğreteyim. Çalınca hemen yan komşu 'dan dan' vuruyor duvara. Böyle olunca eskisi gibi yetişmiyor tabii (04.04.2019).

Her iki birey de mahalle ortamının teşvik edici yönüne dikkat çekerken, Aydın bunu bir adım daha öteye taşıyarak hem ustaların mekandaki yokluğunun hem de mekanın elverişsizliğinin müzik aktarımdaki etkisini vurgulamaktadır. Her ne kadar mahalledeki müzisyenler, müziğin kandan geldiğini belirtse de, mekanın müzisyenlerin yetişmesinde ve kültürel aktarımdaki önemi de belirterek bunun bütün bir sistem olduğundan bahsetmektedirler. Sarıgöl örneğinde görüldüğü üzere müzikal aktarım, çevresel faktörlerden ayrı, izole bir biçimde değerlendirilemez. Bu bağlamda yazılı yöntemlere başvurmayan topluluklarda mekan, hem müzikal aktarımda hem de teşvik mekanizması oluşturmada önemli bir rol oynar.

Yine mahalledeki dış alanların kullanımı müzisyenlerin kendilerini geliştirmelerinde önemli bir rol oynar. Cuma (55) mahalledeki bazı müzisyenlerin dışarıda enstrümanlarını pratik ettiklerini ya da enstrümanlarını hoparlörlere bağlayıp yüksek sesle çalışarak kendilerini geliştirdiklerini belirtmektedir:

Müzik aletini öğrenmek için kapıya çıkıp çalarlardı. Mesela bir arkadaşımız var Hakan. Evinde bağlardı orgu kolonlara, tüm gün çalarlardı. Kulağını doldururdu. Öyle sesi kıs, kapat diyen de yoktu. Şimdi mahallenin bir numaralı orgcusu oldu (08.11.2019).

Müzik aktarımında, mekânsal koşullar kadar dinleme de önemlidir. Müzikal aktarım esnasında, aktif dinleme en önemli gerekliliklerdendir. Bu Berliner'in ortaya koyduğu müzik aktarım modelinin birinci tipine; yani direkt yolla öğrenme yöntemine işaret eder. Öğrenmede gözlem ve dinleme iki önemli unsurdur (aktaran: Nuska, 2015, s.62).

Aktif dinleme sadece müzikal öğrenmede değil aynı zamanda müzik icrası ve performans yaptıkları alanda işverenlerin müzikal isteklerine cevap verebilmek konusunda da önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda mahallede icra yapan gruplar için “dinlemek”, birlikte müzik yapabilmenin gerekliliği olarak belirir. Fakat burada salt dinlemeye bir de “karşılıklı dinleme” eklenir (Nuska, 2015, s.65). Çünkü genellikle prova yapmaksızın birlikte icra yapan Roman toplulukları, ancak bu tip bir dinleme yolu ile birbirleri ile iletişimde kalıp mekanın kendi değişimleri ile “nabzını tutabilirler”. “Karşılıklı dinleme” biçimlerinin yanı sıra Roman müzisyenlerin birbirleri ile iletişim kurdukları dil de önemlidir. Roman müzisyenlerin tarif ettiği üzere, birbirleri ile kurdukları argo, Romanes¹⁴ karışımı dil ile icra esnasında

---

¹⁴ Batıda yaşayan Roman toplulukların konuştuğu dil.

birbirleri ile “barolar”¹⁵ anlamadan iletişim kurabilir, gecenin nabzını tutmaya dair stratejileri belirleyebilirler. Böyle bir konseptte, Feld’in belirttiği üzere, iletişim, yalnızca aktarım fonksiyonuna yaslanarak varoluşsal bir basitliğe indirgenemez, bu tip bir iletişim biçimi, yalnızca cemiyet ve kesişmelerin arasındaki bir ilişkisellik içerisinde var olabilir (Feld, 1984, s.2).

Bu tip bir ilişki ağı içerisinde büyüyen mahallenin gençleri bu bağlamda ustalarından hem müzik icra pratiklerini, hem de piyasaya dair bilgi edinerek, hangi stratejileri izlemeleri gerektiğini öğrenirler. Fakat mahallede ustaların yokluğu artık mahallenin müzisyenlik kimliğini erozyona uğratmaya başlamıştır.

Aslında bu erozyonun nedeni sadece kentsel yenileme projelerine bağlamak eksik bir okuma olacaktır. Mahallenin müzisyenleri, İstanbul’un müzik piyasasında ilk olarak Gaziosmanpaşa’da kapatılan müzikholler ile duyulamaz olmuş, ardından Sulukule’deki devriye evlerinin kapanması ile birlikte müzik piyasasında bilinirliklerini kaybetmeye başlamışlardır. Bugün mahallenin müzisyenleri, her ne kadar İstanbul’un müzik piyasasında bilinmese de 50’li yıllardan itibaren, Sulukule’ye müzisyen takviyesi sağlayarak, devriye evlerinin eğlence hayatına katkıda bulunup, İstanbul’un ses hafızasında uzun yıllar yer tutmuşlardır. Hüsnü (53) bu süreci şu şekilde aktarmaktadır:

İlk önce kendi müzisyenleri çalıştı. Evler çoğalmaya başladı. Bu Karacalar var ya Lapsekili müzisyenler. Onlar gelmiyordu pek. Ya Kasımpaşa’dan ya da Sarıgöl’den gidecekti. Bize sonradan ulaştı yani. Al klarneti gel. Yetmedi tabii. Bir sürü ev vardı (13.05.2019).

Hüsnü’nün (53) aktardığı üzere, Sulukule’de sayısı artış gösteren devriye evleri, Sarıgöl’deki müzisyenler için uzun yıllar bir iş sahası oluşturmuş ve istihdam sağlamıştır. Ev hanımı olan Hasret (41) ise Sarıgöl’lü müzisyenlerin Sulukule’ye verdiği desteği şu şekilde belirtmektedir:

Benim babam müzisyendi, darbukacı. Babam gençken, -babam şimdi yaşlı, kanser hastası- ama gençken hemen eline darbukayı alırdı. Biz küçüktük “hadi kalkın oynayın” derdi. Babam Sulukule’de çalışırdı o zamanlar. Bizi oradan büyüttü o (13.05.2019).

Yapılan görüşmelerde, Sulukule’nin iş sahası olması işlevinin yanı sıra, Roman müzisyenlerin mesleki gelişimi için de önemli bir aktarım mekanı olduğu vurgulanmaktadır. Sulukule’de birbirinin icralarını gören/duyan müzisyenler,

---

¹⁵ Roman olmayanlar, genellikle Romanlara iş veren kişiler.

piyasada tutunabilme motivasyonu ile birbirlerini dinleyerek öğrenmekte ve icracılıklarını geliştirmektedirler. Hüsnü (53) bu süreci şu şekilde tarif etmektedir:

Keman çalmasını ben Sulukule’de öğrendim. Uygulama önemli. Ben öyle sanat akademisinde öğrenmedim. Klarnetçi, darbukacıların çoğu orada geliştirdi. Mesela, Sulukule’de çalarken nispet yapma vardı: Müzisyenler dinleyerek birbirinden daha güzel hareket yapmaya çalışıyorlardı. Bir bakardık biri döktürüyor. Eyvah sen de çalacaksın. Hemen birbirimize sorardık; ‘kamışı mı ayna?’¹⁶ Yok yok bek ayna galiba?’ ‘Yok’ derdi başkası; ‘adam çalıyor be’, bu sefer diğeri hareketi almaya geliştirmeye çalışırdı. Ona karşı olmak için daha iyisini yapmaya çalışırdı (13.05.2019).

Sarıgöl’ün Sulukule’ye müzisyen takviyesi yapmasının yanı sıra, mahalleye dair bir diğer önemli unsur ise, 90’lı yıllarda kurulan, bugün ise işlevini yitirmiş olan Müzisyenler Derneğidir. Roman müzisyenlerin haklarını korumaya yönelik kurulmuş bu dernek 2000’lerin başında yıkılmış ve günümüze bu derneğe dair belgeler kalmamıştır. Fakat gerek röportajlarda gerekse yürütülen toplu grup görüşmelerde, derneğe referanslar verilmektedir. Günümüzde varlığını koruyamamış bu dernekten Hüsnü (53) şu şekilde bahsetmektedir;

Müzisyenler derneği vardı burada. Eski PTT arkasının sokağındaydı. Şu anda yıkıldı orası. Bak sen sor ben anlatayım bunları ablama. Ben biliyorum bunları. Müzisyenler Derneği bir kahvehane, fakat orayı akıllı bir adam vardı, Allah rahmet eylesin Yaşar hoca derlerdi ona. O adam uğraşıp orayı derneğe çevirdi, Ankara’ya gidip uğraştı. Orasını resmiyete çevirdi. Sözü geçen bir adamdı. Kendi müzisyen değildi sadece orayı müzisyenlerin bir hakkı olsun diyerekten yaptı. Ankara’dan bu dernek onaylıydı. Mesela çoğu yurtdışına gitmek isteyen, mesela Gökhan Güney’i gördüm ben orada, Mustafa Sayan’lar iyi müzisyenler oradan kart alıyorlardı. Onu konsoloslukta gösteriyorlardı. Bazı sanatçılar buraya gelip onu alıyorlardı. Bu sadece Sarıgöl’de vardı, hiçbir yerde yoktu, Sulukule’de falan yoktu (13. 05. 2019).

Hüsnü’nün (53) bahsettiği duruma, şimdi müzisyenler derneği olarak işlev gören kahvehanede yapılan grup tartışmasında değinilmiştir. Lakin bu derneğe dair belgelere ulaşılammaktadır. Anlaşılmaktadır ki dernek bir müzisyenlik aktarımı işlevinden ziyade, müzisyenlere iş istihdamı ve güvencesi sağlayan bir kuruluştur. Fakat yine de müzik öğrenmek isteyen bireyler için de önem arz etmektedir.

Denilebilir ki mahalledeki müzisyenlik mevhumu iki aşamada erozyona uğrayarak şehrin hafızasında duyulamaz hale gelmeye başlamıştır Gaziosmanpaşa’daki müzikhollerin yıkılması ile başlayan iş alanlarındaki azalma, Sulukule’de devriye

¹⁶ Ayna Sarıgöllü Romanlar arasında “güzel” anlamına gelmektedir. Kamış ve bek ise klarnetin parçalarıdır. Burada “ayna”dan kasıt, klarnetin bu parçalarının güzelliği, kaliteliliği dolayısı ile mi çalanın iyi icra ettiğidir.

evlerinin yıkılması ile devam ederek, müzisyen ailelerin iş bulma amacı ile başka yerlere göç etmesine sebep olmuştur. Sonrasında başlayan kentsel yenileme projeleri ise sürece daha da ivme kazandırarak ikinci dalga bir göçe neden olarak, mahallede “rol model” eksikliğine sebebiyet vermiştir. Yani süreç bir dizi kentsel yenileme projelerinin etkisi ile başlamış ve günümüze kadar devam etmiştir. Bu anlamda mahalledeki “rol model” eksikliği sadece mahallenin içerisinde bulunduğu son dönem kentsel yenileme projeleri dolayısı ile değil, Romanların odakta olduğu diğer kentsel müdahalelerin oluşturduğu olaylar zinciri sonucu gerçekleşmiştir.

Müzikal aktarımın sekteye uğrayarak Sarıgöllü Roman müzisyenlerin Gaziosmanpaşa'nın *soundscape*'inde duyulamaz hale gelmesinde bir diğer unsur ise usta-çırak aktarımının yapılacağı mekan eksikliği olmuştur. Apartman dairelerine taşınan müzisyenlerin çoğu gürültü şikayetleri nedeni ile prova yapamamaktan ve çocuklarına çalgı öğretememekten şikayet etmektedirler.

Bu bağlamda müzik ve müzisyenlik ile kendisini tanımlayan Sarıgöllü Romanlar, ilk önce İstanbul'un müzik piyasasında, sonrasında ise kimliklerinin en önemli parçalarından biri olan mahallelerinin gündelik pratiğinde duyulamaz hale gelmişlerdir. Bugün hala müzisyenlerin sesi mahallede duyulsa da eskisi kadar aktif bir biçimde mahallenin *soundscape*'inde yer almamakta ve nostaljik bir *soundmark*'a dönüşmektedirler.

2.1.2 Bir aidiyet yaratımı olarak oyun havası dinlemenin sesi

Şekil 2.5: 90'lı yıllar mahallede oyun havası oynayan kadınlar (Cuma Çelik Arşivi).

Mehmet Ali (18) Romanlığın olmazsa olmazlarını şu şekilde tanımlar:

Romanlığın olmazsa olmazı, oyun havasıdır. Oyun havası olmazsa hiçbir dünya yaratamazlar. İnsanlar mesela geçerken roman havasını duysun yerinde hemen hareketlerle oynarlar. Ama işte biz de duyduğumuz anda Romanlarla birlikte toplanıp, birlikte oynuyoruz, birlikte çaylar kurabiyeler her şey, halılar atılıyor, sahneler kuruluyor Ramazan aylarında. Romanlık dediğimiz, biz hayatın gök kuşağız.

Katılımcı burada oyun havasının birleştirici, aidiyet ve topluluk duygusu yaratıcı yanlarına atıfta bulunmaktadır. Seeman da Roman havasının Roman topluluğun kimlik inşasındaki önemini vurgulayarak, Roman havasının Türkiye'nin batısında yaşayan Romanlar için katılıma teşvik etmedeki, ortak bir tarihsel aidiyet ve topluluk hissiyatı yaratmadaki fonksiyonlarına dikkat çekmektedir (Seeman, 2002, s.28).

Ayrıca bu cümlede aslında salt bir performansın ötesinde, bir dinleme ve dinlediği şeye tepki verme davranışından da bahsedilmekte, böylece duyulan ve duyan ilişkisine de vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda Zuzana Révészová da Brno'da yaşayan Romanları ele alan çalışmasında müzik dinlemenin birleştirici yanına dikkat çekerek, sokakları hem dinleyici, hem de sahne olarak değerlendirmekte ve müzik dinleme pratiklerinin bir eğlence, bir kimlik yaratım aracı olarak topluluğa bir ayna oluşturduğunu belirtmektedir.

Sesi açarak, dinleme deneyiminin yoğunluğu da artırılabilir. Sokaklar, bir arada bulunan grubun modunu ve neşesini izlemektedir. Sesin yoğunluğu, sadece gruba mensup olanlar değil daha geniş bir kitle ile deneyimi paylaşmak için bir araç olarak kullanılır. Bu, daha büyük bir topluluğa veya tüm sokağa ait olma hissidir (Révészová, 2014, s.40).¹⁷

Aynı katılımcıdan gökkuşağının renklerinden kastının ne olduğunu açmasını istediğimde ise, “Gökkuşağı derken Romanların çok iyi insanlar olduğunu anlamalısınız. O kadar iyiler ki anlatamam. Herkesin iyisi var kötüsü var..” cevabını aldım. Oyun havası ile başlayan bu cümlenin, Romanların iyi insanlar olduğunu belirten cümleye bağlanması ise Seeman’ın belirttiği üzere romanların oyun havası yolu ile varlıklarını pozitif bir şekilde dışa vurmalarını hatırlatmaktadır (Seeman, 2002, s.32).

Roman havası, mahalledeki kadınların ev işi pratiklerinde de önemli eşlikçilerden biridir. Roman dansçı Reyhan (47) bunu şu şekilde aktarmaktadır:

Bu kültürde olmazsa olmazlarımız; düğünlerimiz ilk etapta, müziklerimiz; 9/8’lik. Hani bu sabah olsun, öğlen olsun, akşam olsun muhakkak gün içinde biz bu müzikleri dinleyeceğiz. Hep açıktır müzik. Mesela çocuğumuz olur, bebeğimiz olur, o mesela beşiğinde uyurken, atıyorum birinin o yıla ait çıkmış bir şarkısını, hatta bir CD’sini veya şimdi Youtube kanalları var, o zamanlarda yoktu, şimdi yaygın internet var. Hani internetten hep Romanlarla ilgili şarkılar dinliyoruz, o yılın gündemindeki, kim yapmış en güzel; dinliyoruz. Özellikle bize zaten gayda türü olacak. Basıyoruz dinliyoruz hem orada bebek uyuyor bir yandan işini yapıyorsun.

Reyhan’ın ifade ettiği Roman müziği dinleme durumu özellikle mahalledeki kadınların sıkça söz ettiği bir davranıştır. Mahalleye yaptığım ziyaretlerde gözlemlediğim en güçlü unsurlardan biri, kadınların gündelik pratikte genellikle Roman müziğini dinliyor olmasıydı. Bu durum, spesifik bir müzik türü dinleme üzerinden bir aidiyet duygusu yaratımına işaret etmektedir. Mahalledeki araştırmalar göstermektedir ki bu sadece Roman topluluğu arasında bir aidiyet değil, mahallede yaşayan fakat Roman olmayan bireyler için de bir aidiyet, katılıma teşvik edici bir tutum oluşturmaktadır. Révészová bu bağlamda *funky* veya Roman müziği gibi spesifik türleri dinlemenin, topluluk dışından olan bireylerde, bu müzik türlerini

---

¹⁷ When tuning up the volume, one can also increase the intensity of the experience of listening. Streets are viewing the mood and the joy that is being experienced by the group of people when standing together. The intensity of the sound is used as a tool to share the experience with broader public rather than just those who are involved in the group. It is the feeling of belonging to a greater community or to the whole street.

üreten topluluklara, onların müzikal zevkleri dolayısı ile bir ait olma isteği yaratabildiğini belirterek şu şekilde aktarır:

[...] müzik içeren pratikler [topluluğun dışındakiler için] bu deneyimi paylaştıkları gruba bir tür aidiyet hissi yaratabilir. Funk veya Roman gibi belli türlerle bağ kurmak, aynı zamanda sırf müzik zevki için belli bir gruba ait olma arzusunu ifade edebilir (Révészová, 2014, s.51).¹⁸

Bu bağlamda Roman olmayan bireylerin de yer yer kendilerini Roman olarak tanımlaması ve Roman müziğinin onların hayatındaki öneminin vurgusu sık karşılaşılan bir durumdur. Örneğin Erzurum kökenli olan İbrahim (40) şu şekilde belirtmektedir:

Ben Erzurumluyum ama kendime Roman diyorum. Bu mahallede doğduk, büyüdük, örf adetlerini gördük. Yani anlayacağın ben de Roman oldum. Müzik enstrümanı çalmam ben, müzisyen değilim ama Roman müziğini seviyorum, dinliyorum. Arabada en sık roman müziği çalar. Tabii arabesk de seviyorum ama keyfim yerine gelsin diye canım sıkkın, kafam atık olunca hemen Roman havası koyuyorum. Bangır Bangır açıyorum (13.05.2019).

Burada katılımcının “bangır bangır açıyorum” vurgusu, mahalle içi ilişkiler dinamiğinde, mahallede yaşayan Roman topluluğuna ses yolu ile “ben de sizdenim”, “sizinle aynı müziği dinliyorum” mesajı olarak da okunabilir.

Mahallede bunun tam tersi bir örneğe de rastlanılmıştır. Sarıgöl’de yaşayan Roman topluluğunun kimlik inşası ve topluluk duygusu yaratımında önemli bir rol oynayan müzik, bir yandan Roman topluluğundan kendini ayırştırmak isteyen Romanlar için de önemlidir. 25 Ekim 2019 tarihinde yapılan bir görüşmede, ev hanımı olan Firdevs (30) mahalledeki Romanlara pek benzemediğini ve zaten onlarla pek görüşmediğini vurgulayarak şu şekilde belirtmektedir;

Çocuklar evden gidince tabii kalıyorum yalnız. İş yaparken açıyorum müziği, müzik hep oluyor. Ama bizimkiler gibi ben pek roman havası dinlemem. Ben daha çok arabesk dinliyorum. Onları seviyorum, damardan (14.05.2019).

Firdevs, gündelik pratikte diğerlerinden kendisini ayırştırırken müzik tercihini dile getirerek, mahalleli ile aynı düzlemde bulunmadığını ses/müzik yolu ifade etmiştir.

Mahallede bir diğer dikkat çekici unsur, “yeni hit” mevhumudur. Özellikle mahalledeki gençlerin vurguladığı bu unsur, mahallenin *soundmark*’larından biri

---

¹⁸ (...)we can conclude that the practices which include music can create a sense of belonging with the group that they share the experience with. The connection with certain style, like funky, or Roma also suggest the desired belonging to a certain group for its taste.

olarak ön plana çıkarken, diğer bir yandan da mahalledeki gençler arası iletişimin en önemli parçalarındandır. Neredeyse mahalledeki tüm gençler roman müziği dinlediğini belirterek, hep yeni hitleri takip edip, dinlediklerini belirtmektedirler.

Asya (13) şu şekilde belirtmektedir:

Tabii ki de roman müziği dinliyorum. Hep yeni çıkan şarkıları biliyorum, arıyorum. Sonra bizim kızlara hemen gönderiyorum. Mahallede kızlarla yürürken hep onları açıp dinliyoruz (08.11.2019).

Mahallede yeni çıkan hit şarkılarının yayılımı birkaç şekilde gerçekleşmektedir. Birbiri ile paylaşmaya ek olarak, müzikler gerek arabalardan dışarıya, gerekse evlerden sokağa taşan seslerle mahalleli arasında yaygınlaşmakta ve popülerleşmektedir.

Gül (30) mahalledeki müzik paylaşımında duymanın rolünü vurgulayarak, yeni çıkan müziklerin mahallede evlerden gelen müzik dinleme sesleri ile yayıldığını aktarır:

Paylaşmamıza gerek yok. Zaten arabalarda çalıyor, mahallede herkes açıyor duyuyorsun birbirinden. Yeni bir şarkı çıktı örnek benim kardeşim telefonuna koymuş. Şarkıyı biz başta beğenmedik, dedim nasıl şarkı bu böyle bu. Sonra baktım işte onda çalıyor bunda çalıyor, dedim bu meşhur oldu. Aç dedim bu şarkıyı ben de dinleyeyim, aa güzelmiş bu (14.05.2019).

Bu bağlamda Gül, yeni müziklerin arabalar vasıtası ile mahallede yayıldığını vurgularken, aynı zamanda topluluk tarafından beğenilmesinin de kabul görmedeki rolüne değinmekte ve yine ortak paylaşımın önemine dikkat çekmektedir. Denilebilir ki Sarıgöl mahallesinde yeni müziklerin yayılmasında kolektif deneyim büyük bir öneme sahiptir, öyle ki şarkının algılanış biçimi dahi değişebilmektedir. Kolektif deneyimin müziği algılama biçimindeki etkisine, Révészová'nın çalışmasında da rastlanır. Révészová Brno'da sokağa taşan müziklerin bireysel bir deneyimden çok daha öte bir durum yarattığını belirterek, kolektif dinleme deneyiminin manadaki işlevine dikkat çekmektedir:

[...] akşamları mahalle sokaklarında müzikle olup bitenlerin bireyselleşmenin tam aksi güzergaha gittiğini söyleyebiliriz. Öte yandan, anlamların dolayımlanması sağlayan şey kolektif ruh ve kolektif deneyimdir (Révészová, 2014, s.62).¹⁹

Yaygınlaşmaya başlayan yeni müzikler, evlerden gelen müzik sesleri, sokakta yürüyüş yapan bireylerin telefonları, arabalar vasıtası ile mahallenin gündelik

¹⁹ Bearing this on mind, we are capable to say, that what happens in the streets of the district in the evenings with the music leads to opposite of the individualization. It is, on the other hand, the collective spirit and collective experience which enables to mediate the meanings.

pratiğinde hemen duyulur hale gelmekte, sonrasında ise çoğunluk tarafından yeterince beğenilmesi halinde, düğünler için hazırlanan müzik listelerinde yer almaktadırlar. Katılımcıların ifadelerine göre, 2018 yılında çalan bir müzik listesini, 2019 yılında yapılan bir düğünde duymak pek de mümkün değildir.

Hit şarkıların genellikle lüks kavramına yapılan vurguyla ilişkilendiğini söylemek mümkündür. Lüks kavramının özellikle düğünlerde belirdiği görülmektedir. Bu bağlamda, büyük takıların, kabarık tarlatanların tamamlayıcısı, o yıl çıkan en yeni hit şarkılar olurlar. Bu şarkıların sevilmesinde, sözlerin de büyük payı vardır. Sözler mümkün merteye, dış dünyaya bir mesaj taşınmalıdır. Çünkü Romanlar, bu şarkılar yolu ile bir nevi mesaj göndermektedirler. Örneğin geçen yılın neredeyse tüm düğünlerinde çalınan hit şarkısının sözleri şöyledir; “Para bizde, şöhret bizde. Sizde ne var haydi söyle”. Buradaki “sizde ne var haydi söyle” bölümü, gerek Roman olmayan bireylere, gerekse Romanların birbirine söylendiği varsayılarak iki şekilde anlam kazanabilir.

Bu şarkılar, düğünler dışında gündelik pratikte de yer yer mahallede oldukça yüksek sesle duyulmaktadır. Böylece, sesin şiddeti, yüksekliği, müzik deneyimini daha geniş topluluklara ulaştırmakta ve bu da büyük bir topluluğa ya da tüm mahalleye ait olma hissiyatı yaşatmaktadır. Bu Révészová ‘nın da Brno’da yaşayan Roman topluluklarda gözlemlendiği duruma işaret etmektedir. Müziğin yüksekliği daha büyük bir paylaşım ve dinleme alanı yaratarak, mekanı kaplaması dolayısı ile bir büyük bir topluluğa ait olma hissiyatına denk düşmektedir.

Mahallede müzik dinleme pratiklerinin sesi hala yankılanmakta ve gerek topluluk için gerekse mahalleyi dışarıdan duyanlar için Roman kültürünün sessel yansıması olarak işlev görmektedir. Müzik dinleme pratikleri mahallede ev içi pratiklerinin eşlikçisi, aidiyet yaratımı ve bireyler arası mesaj taşıma açısından ön plana çıkmaktadır. Bu sesler bugün, eskiye oranla çok daha az duyulmaktadır.

2.1.3 Topluluk eğlenceleri: düğünlerin sesi

Şekil 2.6: 90'larda mahallede bir düğün (Cuma Çelik Arşivi).

Mayıs aylarında mahallede başlayan düğün sezonu, hava koşullarına bağlı olarak Kasım hatta bazen Aralık ayına kadar devam etmektedir. Genellikle mahalledeki gelinlerin 18 yaş altı olması nedeniyle düğün salonu sahiplerinin bu düğünlere ev sahipliği etmekteki isteksizliği, açık alanın getirdiği özgür rahat hareket alanı ve düğün ve kınaların mahallede yaşayan diğer bireylere duyurulma isteği, katılımcılar ile yapılan görüşmelerde bu tip etkinliklerin dışarıda yapılmasının başlıca sebepleri arasında gösterilmektedir. Literatürde, Yunanistan, Makedonya ve Edirne bölgesinde yaşayan Romanlara odaklanan çalışmalarda da düğünlerin dış mekanlarda pratik edildiği görülmektedir.

Literatürde düğünler, çeşitli işlevleri ile belirirler, bu tip özel günleri Romanlığın merkezine koyarak bunun bir “hayattayız” mesajı olduğuna dikkat çekerken Keil, Keil, Blau ve Feld (2002, s.95), Silverman düğünlerin gündelik pratikte toplulukları birleştirici yönüne dikkat çekerek bir performans biçimi olarak ele almakta ve hatta bunu bir adım öteye taşıyarak performansı farklı çerçeveler içerisinde ses bulan, belirli özgün özelliklerle dile getirilen bir iletişim aracı olarak gördüğünü belirtmektedir (Silverman, 2011, s.4).

Sarıgöl'de yaşayan Romanların düğün pratikleri bu bağlamda literatürde tanımlandığı şekilde çeşitli işlevleriyle belirlemektedir. Fakat bunların da ötesinde,

buradaki düğünlerin bir performans alanına dönüşerek bir nevi “gövde gösterisi” temsili oluşturduğunu da söylemek mümkündür. Denilebilir ki bu gövde gösterisi, bir anlamda ses yolu ile “buradayım” haline işaret etmektedir (Titon, 2015, s.4). Çünkü düğünlerin mahallede pratik edilmesi dolayısı ile civarda yaşayan Roman olmayan bireyler de düğünlerin seslerini duymaktadırlar. Hatta düğünden haberi olmayan Romanlar için düğünlerin dışarıda pratik edilmesi bir davet işlevi görmektedir.

Reyhan (47), mahallede davetli olmadığı halde, seslerini duyarak haberdar olduğu düğünlere katılımını şu şekilde aktarmaktadır:

9/8'lik duyunca içim kıpır kıpır oluyor. Kanımda böyle bir hareketlilik oluyor. Mesela hani örnek veriyorum sana diyelim ki ağlıyorum şu anda. 9/8'lik bir müzik duydum, ilk önce bir irkiliyorum, gözyaşımı siliyorum, sonra sağıma soluma bakıp, nereden geliyor bu müzik. Bakıyorum “haa evet”. O anki sinirim otomatikman iniyor yüzde elliye; sesi duydum. Sesi duydum, bakıyorum kimde çalıyor bu diye. Ha biraz ilerlediğim zaman, ha bakıyorum düğünse, ister istemez gidiyorum. Otomatikman ayaklarım beni müziğe götürüyor (12.05.2019).

Reyhan'a düğün sahiplerini tanımama ya da samimiyeti olmama durumunda nasıl davrandığını sorduğumda ise şu cevabı aldım:

Bir düğün olsun, ne olursa olsun o düğüne gidilir, isterse tanışın ister tanımasın, o ses duydu isterse iki üç mahalle önde veya geride olsun. Gidecek o düğüne (12.05.2019).

Yine Cuma (55), düğünlerin dışarıda yapılmasının Romanlar tarafından tercih edilen bir unsur olduğunu belirterek, bunun dışarıda pratik edilmesinin bir “düğünümüz var” duyurusu olduğunu vurgulayarak şu şekilde belirtir:

Salonda rahat edemiyorlar. Çünkü erkekler olacak kınada, düğünde, kenarlarda dizilecek. Salonda ne oluyor çekip sandalyeyi oturuyorlar. Dışarıda olunca ben diyor düğünümü burada yapıyorum buyurun gelin. Bazı düğünler öyle yapılıyor ki sahne kuruluyor. Şarkıcıların sahnede söylediği. Dersin ki sanki buraya Tarkan gelecek (08.11.2019).

İki örnekte de düğünlerden ses yolu ile haberdar olma hali vurgulanarak dışarıda sürdürülen pratiklerin bir davet mekanizması oluşturduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, burada Titon'un da belirttiği üzere, bir ses yollu ile birlikte var olma ilişkisinde bahsetmek mümkündür (Titon, 2015, s.8). Denilebilir ki, ses gerek Romanların kendi iletişim ağında, gerekse mahallede yaşayan diğer topluluklarla olan iletişim ağında önemli bir rol oynamaktadır. Keza, Murray Schafer'in belirttiği üzere, “yaşamda sessizlik söz konusu değildir. Bizler kulak kapakçığına sahip değiliz” (Schafer, 2006, s.7). Mahallede dış mekanda pratik edilen düğünler, tam da

bu ses yolu ile algılama, haberdar olma ve birlikte var olma haline işaret etmekte ve mahallenin karakterine, burada hangi toplulukların yaşadıklarına dair sessel veriler sunarak, mahalledeki iletişim ağına katkıda bulunmaktadırlar.

16 yıl önce yaptığı düğününün mahallede hala anıldığını söyleyen Hasret (41), düğününü bir salonda yapma şansı olsa dahi yine de dışarıda yapmayı tercih edeceğini belirterek, dışarıda yapılan düğünlerin tadının çok daha başka olduğunu belirtmekte ve bunun onlar için bir özgürlük alanı olduğunu vurgulamaktadır. Fakat kentsel yenileme projelerinin bu geleneği dönüştürmeye başladığını belirterek, mahallede yeni yapılan sitelerden şikayet gitmesi dolayısı ile düğünlerin önceden neredeyse 02:00'ye kadar devam ettiğini belirterek, şimdi en fazla gece yarısı 00:00'a kadar sürdüğünü vurgulamaktadır.

Ya salonda insan eğlenemiyor. Çok kalabalık. Ne bileyim kına gecesi, düğün biz sokakta seviyoruz. Sokakta daha güzel oluyor. Özgürlük var. Mesela ben çıkarken havai fişekler atıldı. Onu içeride yapamazsın, yapamıyorsun zaten. Şimdi onu salonda nasıl yapabilir misin? Bizim bu ortamımızda çok güzel. İşte buraları yıkılırsa, zaten şu anda çok kalktı yani, az bir şey kaldı. Burası da yıkıldıktan sonra bitti. Eskisi gibi değil işte. Şimdi düğünler olsa bile eskisi gibi değil. Şimdi karşıdakiler şikayetçi oluyor. Çok ses geldi bitirin artık diyorlar. Ne bileyim çoğu insanlar kaldıramıyor, ya da çekemiyor mu? Bu insanlar kısıkanıyor mu? Çünkü bence bizim düğünümüzü, ortamımızı kimse yapamıyor (12.05.2019).

Bu durum mahallede değişen güç dengelerine işaret ederken, diğer yandan da kontrol mekanizmalarının kentsel yenileme projeleri ile mahallenin *soundscape*'inde etkin bir biçimde yer almaya başladığını ortaya koymaktadır.

David Hendy'de *Sesin Beşeri Tarihi* isimli kitabında (2016), güçlü olan grupların, güçsüz olan gruplar üzerindeki etkisine değinerek, güçsüz grupların işitsel peyzajlarını ve dinleme pratiklerini nasıl etkilediklerini belirtmektedir. Hendy bu ilişkiyi şu şekilde aktarır:

Güç derken iki şeyi kastediyorum: birincisi, kimi seslerin bizi derinden etkileme gücü; ikincisi de güçlü insanların –veya ulus devletler, örgütlü dinler veya ticari şirketler gibi güçlü grupların- daha az güçlü olanların işitsel peyzajlarını veya dinleme alışkanlıklarını belirleme yeteneği (Hendy, 2016, s.17).

Mahallenin hemen yanında belediyenin işbirliği ile yapılan GOPAŞ binalarında 2017-2018 yılları arasında ikamet etmiş olan, Cem (30) ise rüzgardan dolayı düğün seslerinin çok fazla gelmeye başladığını belirterek, ve bu şikayetlerin bu sebeple

geliyor olabileceğini ekleyip, bunun Romanlar için büyük baskı olduğunu eklemektedir.

Tabii çok büyük bir baskı. Ama şöyle bir sıkıntı oluyor, rüzgar estiği anda olduğu gibi sana geliyor. O yüzden büyük ihtimalle insanlar polisi arıyordur. Rüzgar esiyorsa sana doğru bittin yani. Rüzgar o sesi çok fena taşıyor. Direkt müzik evin içerisinde. Ama bir süre sonra alışırıyorsun, bir arka plan gibi oluyor (17.11.2019).

Bu bir yandan mahalledeki güç dengelerinin değişiminin *soundscape* üzerindeki etkisine de işaret etmekte ve Bijsterveld ve Pinch 'in değindiği, İskandinavya'daki anaokullarında kullanılan *The Sound Ear* ses ölçme sistemini hatırlatmaktadır. Sınıfın duvarında asılı duran bu sistem, sınıftaki gürültü düzeyinin biraz artışıında önce bal rengine (amber) dönüşmekte, ses düzeyi arttıkça kırmızıya dönmektedir. Bu, sınıftaki çocuklara bir sessiz olma uyarısıdır (Bijsterveld ve Pinch, 2011, s.3). Bu metaforik kulağı mahallenin yeni sakinleri olarak değerlendirmek mümkündür. Çünkü mahallenin yeni sakinleri de tıpkı duvarda asılı olan kulağa benzer bir biçimde, Roman mahallesine, yüksek bir pozisyondan bakmaktadır.

Şekil 2.7: The sound ear.

Şekil 2.8: Kentsel yenileme sonrası Sarıgöl mahallesinin görünüşü.

Yine 2017-2018 yılları arasında, mahallede yapılan yeni konutlarda ikamet eden Neslişah (30) düğünlerin yaz-kış devam ettiğini belirterek, mahallede aslında bir düğün sezonu algısı olmadığını belirtmektedir.

Düğünü hiç içeriden görmedik. Ses duyduk. Orada bir düğün var hep onu duyduk ve yaz-kış. Yani bir kesilme yok (17.11.2019).

Bu bağlamda Cuma (55). Neslişah'ın (30) aktardıklarını doğrulayarak, düğünlerin pek de bir mevsimi olmadığını belirtmekte ve havalar soğusa dahi Romanların bunları dışarıda uygulamaya devam ettiğini belirtmektedir. “Kışın bile yapıyoruz sokakta. Çadır kuruluyor öyle yapılıyor. Bitmez burada düğün” (08.11.2019).

Mahalledeki düğünler, her ne kadar mahallenin karakteristik sesleri arasında yer alsada bu etkinlikleri sadece işitsel bir perspektiften okumak eksik bir yorum olacaktır. Düğünler ve kınalar, genel olarak, gerek kostüm (gelinlik ve gelinlik sonrası giyilen kostümler), dans, dekor gibi mevhumlarla tüm duyuların birleştiği bir duyuşal deneyim oluştururlar. Bu etkinliklerde, üzerine en fazla emek harcanılan ve tasarlanan unsurlar, dans ve müzik olarak belirir.

Mahalledeki düğünlerin hiçbirinde, -gerek benim gözlemediğim gerekse mülakatlarda vurgulandığı üzere- canlı orkestra dışında bir DJ set ya da başka bir araç kullanılmamakta ve bu durum bir gurur kaynağı olarak belirtmektedir. Orkestrada akustik olmayan tek enstrüman klavyedir. Her ne kadar Sarıgöl'de

yaşayan Romanlar orkestra tutma sebeplerini müzikal zevklerine dayandırsalar da alanda yapılan gözlemler ve mülakatlardan yola çıkarak, çoğunluğu akustik enstrümanlardan oluşan kalabalık bir orkestra kullanmanın ardında, Sarıgöllü Romanların “kalite” ve “gösteriş” söylemleri belirlemektedir bu söylem “her şeyin en iyisi” söylemlerinde gizlidir. Bu bağlamda canlı orkestra da müzik için en iyi olan opsiyon olarak belirir. Çünkü gerek görüntü olarak, gerekse ses çeşitliliğinin çokluğu için orkestra idealdir. Ayrıca orkestradaki çokluk, ailenin zenginliğinin de sessel bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Kalite ve gösteriş unsurlarının önemli bir temsilcisi olan, neredeyse yaz- kış pratik edilen ve mahallenin iletişim ağında önemli rol oynayan düğünler, bu anlamda mahallede en fazla para harcanılan etkinlikler arasındadır. Düğünlere para harcanması, yalnızca Sarıgöl mahallesi özgü bir durum olmayıp, gerek Balkanlarda gerekse Yunanistan’da pratik edilen düğünlerde de görülmektedir. Duygulu ve Silverman da Roman düğünlerinde paranın çekinmeden harcandığına vurgu yapmaktadırlar (Duygulu, 2006; Silverman, 2011, s.84).

Gül (30) Romanların gündelik pratiğinde de “kalite” kavramının önemini vurgulayarak şu şekilde belirtmektedir.

Biz her şeyin iyisi olsun isteriz. Her şey kaliteli olacak. İncik boncuklu şeyleri çok seviyoruz. Abartıyı, gösterişi severiz (14. 05.2019).

Düğün fotoğrafçısı Cuma (55) ise bu abartı halini gelinlik ve takı törenleri ile tanımlar.

Bunlarda böyle gelinlik kabarık olacak. “Benim “diyor “gelinliğim kabarık olacak”. Bazen buraya fotoğraf çekilmeye gelirler sığdıramıyorum. Damat bir tarafa gidiyor, gelin bir tarafa gidiyor. Nasıl sığdıracağımı düşünüyorum. Takıya da çok önem verirler düğünde (08.11.2019).

Kabarık gelinlikler, bu bağlamda etkinliğin büyüklüğünü sembolize ederken, düğünün dış mekanda icra ediliyor olması, düğünün sesinin mahalleye yakın yerlerden de duyulmasını sağlayarak etkinliğin büyüklüğünün sessel yansımasını temsil ederler.

Hüsnü (53) bu durumun İstanbul’daki diğer semtlerde de önemli olduğunu belirterek bu semtlerde yaşayan Romanların, bu tip geniş bir orkestra olmaksızın oynamayacaklarını hatta düğünü ciddiye alıp etkinliğin sonuna kadar kalmayacaklarını belirtmektedir.

Klavye ağırlıklı var ama, bizim Romanlar, mesela Sarıgöl Romanları, Sultan Mahalle Romanları, Kasımpaşa Romanları, klavye koyuyorlar. Ama yanına mutlaka, klarnet, davul, keman, kanun var mutlaka var. Çünkü o tek klavyeyle oynamaya kalksa derler nasıl düğün bu ya. O düğünde 15-20 dakika durulur. Derler doğum gününe benzedi bu ya. Klarnet, davul olacak. Çalacaklar birlikte (13.05.2019).

Lakin bu noktada bir çelişki belirmektedir; düğünde akustik bir orkestra olmasına rağmen, klavyeye dönemin hit şarkıları yüklenmekte ve belirli 4-5 şarkı düğün boyunca tekrar halinde çalınmaktadır. Bu tekrarlar, performansın çerçevesini oluştururken, aynı zamanda seçilen şarkılar, sözleri, konseptleri itibari ile bir tematiklik yaratırlar. Genellikle 9/8'lik ritimik yapıya sahip olan şarkılar, Romanlığın iyi yanlarını ve yaşam biçimlerine dair referanslar taşırlar. 80'li yılların sonunda bir pazar stratejisi olarak müzik piyasasında Romanlığın neredeyse sembolü haline gelen 9/8'liğin düğünler esnasında ağırlıklı olarak belirmesi ise yine kimliğe dair müzikal bağlamda yapılmış bir vurgu olarak da değerlendirilebilir (Girgin Tohumcu, 2012, s.95).

Düğünde icra edilen şarkılar kadar mahallenin kadınlarının söylediği *recaller*²⁰ de önemlidir. Doğaçlama ya da bilinen manilerle söylenen *recaller* genellikle gelinin güzel özelliklerini övmekte ve öne çıkarmaktadırlar. Mesela bunlardan en yaygın kullanılanlardan birini Reyhan (47) şu şekilde aktarır: “masada bardak, yuvarlak mı yuvarlak gelinimiz hem dondurma hem kaymak” (12.05.2019).

Recaller yolu ile düğüne gelen ya da duyan mahalleliye mesajlar verilir. Örneğin Hüsnü (53) kızının düğününde halası tarafından çekilen recale değinerek, bunun aslında bir mesaj ve uyarı niteliği taşıdığını belirtmektedir. Ayrıca recaller esnasında ses tonunun ayarlanması ve kişinin tavrı da önemini de vurgulamaktadır. Çünkü bu recaller bir mesaj işlevi gördüğü için karşı tarafa net bir biçimde Hüsnü'nün (53) deyimini ile “çivi gibi” ulaşmalıdır:

Hiç mani bulamasa bile sözcükleri birbirine uydurur. Uyduramadı gelir sinirli sinirli alır mikrofonu. Mesela ablam nasıl çekti Gülizar'a. Bir recalim var dedi herkes baktı. Recalim deyince herkes konsantre oluyor insanlar. Ses fazla duyulsun, karşı tarafın kulağına çivi gibi gitsin diye. Ablam dedi ki; ben nasıl recale çekeyim bu yeğenime Gülizar'a nasıl çekeyim bir tek Okan'ı gördü Okan'ı aldı başka kimse onu koklamadı. Gülizar'ımın yeğenimin başına, kimse ona bir şey söyleyemez. Bozuyor da kendini, felaket bozuyor. Saz da mikrofonu geri alırken korkuyor. Maksat herkesi kendine getirmek (13.05.3019).

²⁰ Recal, kısa manilere denilmektedir. Genellikle birbirini övme hali içerir.

Hüsnü (53) yer yer bu recallerin, düğün ve kınalarda oynayan eşlerini övme amaçlı da çektiğini belirtmektedir.

Ortama göre recal çekilir. Derler mesela “eşime bak yanyor, onun bonkörlüğü cömertliğine ne yapayım. Artistlerden bile yakışıklı kocamın başına.” derler kocası oynarken. Genelde kadın çeker recali, erkek çekmez (13.05.2019).

Örneklerden yola çıkılarak denilebilir ki salt bir eğlence ve kimlik inşasının yanı sıra, düğünler Romanlık bağlamında bir mesaj verme işlevi taşımaktadırlar. Düğünlerdeki bu mesaj taşıma hali, sadece Romanların Roman olmayanlara verdiği bir mesaj değil, aynı zamanda topluluk içi üyelere de gönderme yaptığı bir hadisedir.

Salt bir sessel deneyimden öte, kostüm, mekan kullanımı vb. öğeler ile duyuşsal bir deneyim olan düğünler, bugün mahallede eskiye oranla çok daha az duyulmaktadır. Romanlık kimliği ile örtüşen düğünler, mahallenin yenilenme süreci ile azalmakta ve bu bağlamda mahallede Roman kimliğinin değişmekte ve dönüşmekte olduğuna dair sessel bir veri sağlamaktadırlar. Hüsnü 5 Ekim 2018 yılında yapılan ilk görüşmede, kentsel yenileme projelerinin etkisine değinerek, eskiden mahallede gerçekleşen kına, düğün, nişan gibi aktivitelerin şimdi civar mahallelerde düzenlenmeye başladığını, hatta bazen bu sebeple Romanların kendilerini bu mahallelerde yabancı hissederek kimliklerini rahatça dışa vuramamaları gerekçesi ile bu düğünlere katılmak istemediklerini belirtmiştir.

2.2 Mahallenin Sessel *Soundmark*'ları

Şekil 2.9: 90'lı yıllarda mahallede kapı önü sohbetleri (Cuma Çelik Arşivi).

Mahallede iç ve dış mekan ayrımının oldukça geçişken kavramlar olduğunu söylemek mümkündür. Böylesi bir ilişki ağında, sokağın sesi eve, ev içi sesler dışarıya taşarak bireyler arasında bir iletişimde olma hali yaratırken, mahalleyi duyan kişiler için de yine mahallenin pratiklerine, karakterine dair sesler veriler oluşturmaktadırlar. Mahallenin iletişim ağında, topluluğun bireylerinin gündelik kapı önü toplanmaları, pencereden pencere konuşmaları önemli kaynaklar olarak yer almaktadırlar. Bu diyaloglarda bireyler, birbirlerinin hayatına dair neredeyse bir iletişim aracı (telefon vb.) kullanmadan bilgi alışverişi sağlarken, mahallede olmakta olan olaylara dair de haberdar olurlar.

Fakat mahallenin içinde olmayıp, mahalleye kulak şahitliği yapan bireyler için bunlar her daim bir haber niteliği taşımayıp, bu seslerin oluşturduğu bütünlük dinleyenlerin tanımlarına göre mahallede sürekli devam eden bir uğultuya sebep olmaktadır. Bu bağlamda, konuşma seslerinin oluşturduğu bu sürekli devam eden ses, mahalleyi dışarıdan duyanlar için bir *keynote sound* işlevi kazanırken, mahalleli için ise, bir bütünlük hissi yaratarak, *soundmark* işlevi görmektedir.

Mahalleyi GOPAŞ evlerinden duyan Cem (30), mahallede sürekli arka planda bir uğultu sesi geldiğini belirterek, bunların Romanların dışarıda toplanıp sohbet etmelerinden kaynaklı olduğunu vurgulamakta ve bu seslerin ancak kar yağdığında kesilmeye başladığını belirtmektedir. Ayrıca eskiden mahallede oturan ama şimdi

GOPAŞ evlerinde ikamet eden Romanların da dışarıda oturma alışkanlıklarını geç saatlere kadar devam ettirdiğini belirterek, bunun genel olarak *soundscape*'te bir uğultu yarattığını ifade etmektedir.

Sanki bir okuldasin iki ve üçüncü kattasin ve teneffüs olmuş. İçeride kimse yok. Hani dışarıdan bir ses gelir ya kütle olarak, işte mahalleden gelen bu. Öyle ayrı ayrı duyulmuyor, bir okul bahçesi gibi kütle halinde. İlk önce sitede oturanlardan geliyor. Sonra diğer taraftan. Sitede öyle bir doku yoktur. Alttan öyle bir ses gelmez öyle. Ama burada geliyor (17.11.2019).

Cem aslında bu cümlesi ile mahallenin *keynote sound*'una referans vermektedir. Fakat önceden belirtildiği üzere, bu durum ikili bir okuma üzerinden değerlendirilmelidir. Truax, sesleri kategorize ederken, sadece seslerin kendilerinden yola çıkarak bir analiz yürütemeyeceğimizi, bu noktada dinleyicinin çevre ile kurduğu ilişkinin önem kazandığını belirtmektedir. Hatta bu bağlamda, bir sesin objektif bir analizini yaparak bunun ne tip bir ses olduğunu anlamının neredeyse imkansız olduğunu ekleyerek, bu noktada dinleyicilerle yürütülen anketlerin önemini vurgulayıp, yine de bu sesleri bu yolla dahi olsa kategorize etmenin zorluğunun altını çizmektedir. Bir sesin dinleyen için işlevi, o sesin sosyal ve çevresel bağlamına bağlıdır (Truax, 1984, s.24).

Bu noktada kapı önü toplanmaları, pencere önü sohbetleri Romanların anlatılarında *soundmark* işlevi görmektedir. Bu anlatılarda, yine nostalji ön planda olmakla birlikte, bu sesler mahallenin “neşeli” yanına vurgu yapmaktadır. Mahallede “neşe” fenomeninin bağdaştığı bir diğer ses ise, muhabbetin sesidir. Bu noktada mahallenin yıkılışı ve bu seslerin eskiye oranla daha az duyuluşu, bu neşenin eksilişine işaret etmektedir:

Hasret (41) insan seslerinin azalması ile birlikte mahallenin eski neşesinin kalmadığını belirterek şu şekilde aktarır:

Mahallenin sesi insan sesi kaynardı. Mahallemiz yıkıldı o neşe gitti. Muhabbet olurdu. İş yaparken birbirimize laf atardık. Benim şimdi canım sıkılıyor. Arkadaşlarımız gitti. Öyle buluşmasak bile laf atardık hani, hal hatır hemen sorardık kafa uzatıp (12.05.2019).

Mahallede kapı önü toplanmaları, mahalledeki birliktelik hissiyatının yaratımı için önemlidir. Mehmet Ali (18) bu kapı önü toplanmalarının mahallede aile hissiyatı yaratıcı yanına vurgu yaparak, bunların yer yer planlanarak yapıldığı, yer yer ise kendiliğinden gerçekleştiğini vurgulamaktadır.

Akşamları o kurabiye koyar, o çay koyar hepimiz toplarız. Bazen konuşuruz hadi öyle buluşalım diye, bazen bir anda oluverir. Biz aile gibiyiz burada. Bu toplantılar eskisi kadar olmuyor. Eskiden çok daha başkaydı, nerde şimdi o güzel günlerimiz.

Birliktelik hissiyatının yanı sıra bu buluşmalar, bireylerin mahalleye dair haber alışverişleri için de önemlidir. Genellikle Roman katılımcılar, bu noktada mahallede eskiden neredeyse hiç telefon kullanmadan, mahallede olup biten her şeyden haberdar olduklarını gerek bu buluşmalar, gerekse kısa pencere önu sohbetleri sayesinde bildiklerini belirtmişlerdir. Benim ilk başta abartılı olduğunu düşündüğüm bu söylemi, mahalleye yaptığım 25 Ekim 2019 tarihindeki ziyarette deneyimlemem buna örnektir: Mahalledeki sesleri dinlemek üzere yürüyüş yaptığım esnada, yanımdan çok hızlı biri koşarak geçti. Ben olayı anlayamadan polis araçları da peşinden mahallenin sonuna doğru koşan kişiyi kovaladı. Bu an mahallenin *soundscape*'inde ani bir değişim yaratarak, durumu anlamamızı zorlaştırırsa da oluşan kaotik ortama rağmen, olayın gerekçesini, mahallenin bir ucundan, benim bulunduğum uca kadar çok hızlı bir biçimde ne olduğunu anlamıştık.

Elbette bu durumun sadece burada yaşayan Romanlara özgü olmamakla birlikte, bu tip ilişkiler aynı topluluktan olan bir grubun bulunduğu mahallede de deneyimlenebilecek bir durumdur. Bunu mahalleyi duyan Neslişah (30), mahalledeki "organik" iletişim biçimine dikkat çekerek, bu sansürlülük halinin mahalle olmaktan kaynaklı olduğunu belirtmektedir:

Neslişah'ın belirttiği "organiklik" gerek mekânsal koşullardan gerekse mahallelinin "büyük aile" olma tutumundan kaynaklıdır. Nurten (60), mahalledeki komşuların birbirlerini destekleme haline dikkat çekerek gündelik pratikte birbirlerinin sağlık durumlarından haberdar olmada hızlı diyalogların önemini vurgular.

Komşuluğumuz çok güzeldir. Bizde bir hasta olsun bütün mahalle gelir. Dışarıda derler ki Nurten abla hasta o ona söyler, o diğerine. Bir bakarsın evin içerisi dolar (12.05.2019).

Reyhan (47), kentsel yenileme öncesi insanların birbirlerinin hayatlarından çok daha hızlı bir biçimde haberdar olduğunu vurgulamakta ve neredeyse hiç telefona gerek duymadan, hızlı bir biçimde birbirlerinin hayatından haberdar olduklarını belirtmektedir.

Birbirimizden haberimiz olurdu eskiden. Mesela bir hastamız olsa telefona hiç gerek yok. Hemen yayılıyordu; kulaktan kulağa. Hemen sana haber geliyor. Yoldan geçen bile söylüyor. Kapı cam açık zaten. Hemen içeriye sesleniyor "Abla bak bu hastaymış" diyor.

Öğreniyorsun; telefona gerek yok. 12 saat içinde her şey öğrenilir bu mahallede. Böyle güzel ama o taşlaşmış binanın içinde yanındaki komşuyu tanımıyorsun. Nereden bileceksin, kim hasta, kimin ihtiyacı var (12.05.2019).

Bu seslerin dışarıda kapı önü oturmalarında mı ya da pencereden pencereye konuşmalardan mı geldiği mahalleyi sadece dışarıdan duyan biri olarak, ayırt edilememektedir. Bu bağlamda bu seslerin oluşturduğu ses ortamı bir bütün olarak mahallenin karakterine dair referanslar taşımaktadırlar.

Cem (30) Romanların mekânsal kullanımına dikkat çekerek, ev hayatının dışarıda aktığını belirtmekte ve dışarının yine bu anlamda evden bir farkı olmadığını, herkesin dışarıda sosyalleştiğini, doğal bir sonuç olarak bu buluşmalardan doğacak olan, eğlencenin de kavganın da dışarıda yaşandığına dikkat çekmektedir.

Sarıgöl'de sanki kimse evlerinde oturmuyor gibiydi, sanki herkes dışarıya çıkıp oturuyordu. Sokağa çıkıp herkes birbiriyle iletişime geçiyor. Oradan eğlence de çıkabiliyor, kavga da çıkabiliyor (08.09.2019).

Bu anlamda, mahalleyi dışarıdan duyan bireyler için mahallelinin dışarıda oturma seanslarının sesleri, Romanların yaşayış, mekanı kullanım biçimlerine dair veriler oluşturmaktadırlar.

Bu sesler aracılığı ile elde edilen bir diğer önemli veri ise, genellikle bu konuşma, sohbet seslerinin kadınlara ait oluşudur. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolleri mahallede ses yolu ile duyulur hale gelmektedir. Örneğin Cem, mahallenin *soundscape*'inde en baskın sesin kadınlardan geldiğini belirtmekte ve bu anlamda Roman kadınlarının gündelik pratikte çok daha duyulabilir ve baskın olduklarını ifade etmektedir.

Erkek gruplarından daha güçlüydü mahallede kadın grupları. Daha fazlaydı daha güçlüydü. Hem görüntü de hem seste kadınlar daha güçlüydü. Erkekler belli yerlerde toplanırdı. Bakkalın önünde, kıraathane önünde. Ama kadınlar her yerdeydi (17.11.2019).

Yine Cuma (55) da Roman kadınlarının genellikle mahalle ortamında güçlü olduğunu belirterek, aile içerisinde de kadınların erkeklerden çok daha aktif yer aldığını ifade eder.

Bu mahallenin kadınları güçlüdür. Evi onlar yönetir. Erkekler güçlü gibi görünür ama pasiftir buranın kadınlarının yanında. Kararı kadın verir (08.11.2019).

Kapı önü oturmalarının yanı sıra, mahalledeki kadınların pencereden pencereye sohbetleri de mahallenin *soundscape*'inde önemli bir yer tutar. Bu sohbetler,

esnasında gerek mahallenin gündemindeki olaylar, gerekse bireylerin özel yaşamlarında olmakta olanlara değinilir. Mahalledeki kadınların bu konuşmalara katılımı, birbirlerinin seslerini duyarak başlar. Bazen bu konuşmalar pencereden pencereye devam ederken, bazen de sokakta yahut kapı önünde oturmaya evrilirler. Bunu yine ev ve dış mekan ayrımının olmamasına bağlıdır. Hüsnü'nün (53) tanımı ile Sarıgöl mahallesinde, mahalle kavramı iç içe olmakla eş değer bir biçimde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, kadınlar için kapı önü toplanmaları ya da pencereden pencereye konuşmalar, özel hayatlarına dair şeyleri paylaştıkları, dertleştikleri ortamlara dönüşür. Hüsnü (53) kadınların kapı önü konuşmalarının kentsel yenileme öncesinde bir iki kişi ile başlayıp, birbirlerinin sesini duyarak kadınların bir anda 20 kişiye kadar çıkabildiğini aktarmaktadır.

Mesela kadın çıkıyordu, dışarıya bakıyordu boş boş. Bak sana Esmâ ablamı anlatıyorum. Bakınır çıkar pencereye. Hani ama kasıtlı çıkardı. Öyle biri ona laf atsin diye. Sonra bir kadın geçerken onun evinin önünden, sorardı “Ne oldu be Esmâ?”. Ama o da bekliyor o soruyu. “Süleyman, muhakkak dosta gitti. Ama gelsin onun kafasını ayıracağım.” O da der; “yoktur”. Hemen başlıyor muhabbet. Sonra bir bakıyorsun merak eden gelmiş. Duyan kalkmış kahvaltısını yarım bırakmış gelmiş. Bir bakıyorsun 20 kişi olmuş. Bu sefer o anlatınca diğeri de kendi derdini anlatıyordu. Bir bakıyorsun tüm mahalle katılıyordu (13.05.2019).

Hüsnü'nün (53) anlattığı durum, aslında yine duyma ile başlayan bir süreç aktif bir dinleme sürecine değinerek, dinleyenin oluşan *soundscape*'e bir tepki vererek katılımını aktarmaktadır. Bu da Traux'ın belirttiği üzere, iletişimin çift yönlü mekanizmasına işaret eder. Truax'a, dinleyicinin aynı zamanda bir ses üretici (*sound-maker*) olması dolayısı ile çevre ile dinleyeni bütüncül bir yapı olarak ele alarak bunun *soundscape*'te bir devamlılık yarattığını belirtir. İletişim sistemi dengeli olduğunda *hi-fi* dinleyen ve dinlenen arasında sağlıklı bir bilgi alışverişi gerçekleşerek, karşılıklı bir iletişim oluşur. Fakat dengesiz, yani *lo-fi* bir sistemde bilgi akışının kalitesi, çevresel seslerin kalabalıklaşacağından dolayı düşecek ve dinleyen çevresine yabancılaşacaktır (Truax, 1984, s.57).

Bu durumda dış mekandaki toplanmalar, topluluk için anlamlı bir bütünlük yaratarak, dinlenen ve dinleyici arasında bir diyalogun gelişmesine sebep olurken, bu seslerin dışarıdan iyi anlaşılabilmesi dolayısı ile mahalleyi dışarıdan duyan bireyler için sadece bir gürültü ya da anlamsız bir ses bütünlüğü yaratarak konuşmaya dahil olamama ve bir sonuç olarak yabancılaşmaya sebep olmaktadır. Bu bağlamda

mahalleyi duyan bireyler için bu sesler bir şey ifade etmeyerek yaşadıkları alana dair sadece bir kaos hissiyatına sebebiyet verirken, bu seslerin gündelik pratikte kentsel yenileme projeleri sonucu azalması ise Romanlarda buldukları mekana yabancılaşma hissiyatını arttırmaktadır. Bu örnekten yola çıkarak denilebilir ki, Markoç ve Çınar'ın da belirttiği üzere, Sarıgöl'deki bu yabancılaşma, sosyal bağlamda farklı sosyal gruplardan gelen bireylerin birbirine adapte olamaması dolayısı ile tek taraflı değil, karşılıklıdır (Markoç ve Çınar, 2018, s.180).

Bu anlamda, Romanların “neşe” kavramı ile eşdeğer bir biçimde tanımladıkları mahalledeki insan seslerinin azalması, aidiyet hissini azaltmasına sebebiyet verirken, diğer bir yandan da mahallede kalanlar için bir “tekinsizlik” yaratarak kendilerinin evlerine de sıranın geleceğini bekleme hali yaratır.

Bu aslında Iain Foreman'ın belirttiği üzere bu, bir travmayı dinleme halidir (Foreman, 2011, s.269). Çünkü mahallelinin aktardığı üzere artık bu oturmalar, kapı önü toplaşmaları eskiye oranla azalmıştır. Mahalleli eskiden kendi deyimleri ile telefona ihtiyaç duymadan birbirlerinin hayatından haberdar olma şansı bulurken, birbirlerinden ancak teknolojik imkanlar dahilinde haberdar olabilmekte ve iletişimlerini sürdürebilmektedirler. Topluluk üyeleri, her ne kadar birbirlerinden haberdar olsalar da, mahallede “neşe” ile eşdeğer tanımlanan bu seslerin yokluğu, gerek mahallede kalanlar, gerekse gidenler için bir eksiklik yaratmakta ve eskiye dair bir özlem yaratmaktadır.

3. SONUÇ

1950’li yıllardan beri, Gaziosmanpaşa’nın Sarıgöl mahallesinde ikamet eden Romanlar için müzik ve ses, aidiyet ve kimlik inşasında önemli bir rol oynarken aynı zamanda mahallede iletişim aracı olarak işlev görmektedirler.

Bu bağlamda, mahallede Eylül 2018 – Aralık 2019 tarihleri arasında etnografik yöntemlere başvurulmuş yürütülen araştırmada, mahalleye dair müziksel ve sessel olmak üzere iki kategori altında dört *soundmark* saptanmıştır.

Belirlenen dört *soundmark*, mahallede sadece Romanların kimlik ve aidiyet inşa etme süreçlerinde değil aynı zamanda mahallelinin iletişim ağında da önem teşkil etmektedirler. Bunun yanı sıra bu sesler, mahalleyi dışarıdan duyanlar için Sarıgöl mahallesindeki Romanların varlığına dair bilgi kaynağı işlevi görmektedirler. Mahallede yürütülen araştırmaya göre, kentsel yenileme projeleri dolayısı ile bu *soundmark*’lar, gündelik pratikte giderek azalmaktadırlar.

Sarıgöl’de yürütülen çalışma sonucu, bugün Roman müzik piyasasında pek de bilinmeyen, Sarıgöllü müzisyenlerin Sulukule’deki devriye evleri’nde takviye müzisyen olarak yer aldıkları ve burayı bir okul olarak değerlendirdikleri saptanmıştır. Devriye evleri’nin yıkılması, bu anlamda sadece Sulukuleli müzisyenleri değil, Sarıgöllü Romanların da iş olanaklarını etkilemiştir. Bu noktada anlaşılmaktadır ki Sarıgöllü müzisyenler ilk olarak Sulukule’deki devriye evleri’nin yıkılması ile sonrasında ise kentsel yenileme projeleri ile İstanbul’un müzik piyasasında duyulamaz hale gelmişlerdir.

Mahalleden taşınan müzisyenlerin *soundscape*’te duyulamaz hale gelmesi mahallede ustaların eksikliğine sebep olarak, bugün Sarıgöl’de çok daha az müzisyenin yetişmesine sebebiyet vermektedir. Bunun yanı sıra mahallede yeni inşa edilen konutlara taşınan Romanların fiziki koşulların elverişsizliği sebebi ile usta çırak aktarımını sürdürmekte zorlanması yine müzisyenlik aktarımının sekteye uğramasındaki önemli unsurlardandır. Tüm bunlara ek olarak, mahalle ortamındaki teşvik edici ilişkilerin yoksunluğu da yine müzisyenlerin yetişmemesinde etkilidir.

Bu bağlamda, yukarıda belirtilen sebeplerin tümü, mahallenin *soundscape*'inde müzisyenliğin sesinin duyulamaz hale gelmesine sebebiyet vererek, müzikal aktarımı sekteye uğratmaktadır. Bu durum kendisini müzik icra ve dinleme pratikleri ile inşa eden bir topluluk için kimlik aşınmasına sebep olan bir durumdur.

Araştırmada, düğünlerin kimlik ve aidiyet inşasındaki önemlerinin yanı sıra, bu tip etkinliklerin bir yandan da Romanlar için bir “gösteri” niteliği taşıdığı belirlenmiştir. Bu bağlamda düğünler tüm duyulara hitap eden bir performans alanına dönüşmektedir. Bu sebeptendir ki Sarıgöl'de yaşayan Romanlar kendilerine bir yer tahsis edilse dahi düğünlerini dışarıda yapmayı tercih edeceklerini belirtmektedirler. Çünkü sokaklar seslerini en kolay duyurabildikleri mekanlardır.

Çalışmada kapı önü konuşmaları Romanlar için bir *soundmark* işlevi görürken, mahalleyi dışarıdan duyan bireylerin söylemlerinde rahatsız edici bir uğultu kaynağı olarak belirmiştir. Aynı sese dair yapılan iki farklı yorum aslında göstermektedir ki bir topluluk için *soundmark* olan bir ses, diğer bir topluluk için gürültü kaynağı olarak değerlendirilebilmektedir. Bu bağlamda bu durum Truax'ın insanı ölçüt alan “istenmeyen ses” tanımının tekrar düşünülmesinin gerekliliğine işaret etmektedir.

Çalışmanın bir yüksek lisans tezi olması dolayısı ile araştırmaya sınırlılık getirilmiş bu bağlamda araştırmaya çok daha derinlik katabilecek iki alan açık bırakılmak durumunda kalınmıştır. Bunlardan ilki en az ses kadar önem teşkil eden diğer uyaranların mahallenin kimlik ve aidiyet inşasındaki işlevleri (koku, tat vb.), ikincisi ise danstır. Çünkü Sarıgöl'de yaşayan Romanlar, gündelik pratiklerinde sadece ses yolu ile değil, birçok uyaran yardımı ile varlıklarını ortaya koymaktadırlar. Bu bağlamda alan duyuşsal çalışmalar üzerine temellendirilerek yapılacak çalışmalara açıktır.

Mahallede kentsel yenileme projeleri hala devam etmekte olduğu için, Sarıgöllü Romanların kültürel miraslarını ne şekilde sürdürecekleri henüz ön görülememektedir. Bu bağlamda bu çalışma, sürdürülebilirlik çalışmaları ekseninde yürütülecek bir projenin de ön adımı niteliği taşımaktadır.

KAYNAKLAR

I. Yazılı Kaynaklar

- Attali, J.** (1985). *Noise: The Political Economy of Music* (Brian Massumi, Trans.). Minnesota: University of Minnesota Press.
- Bryman, A.** (2004). *Quantity and Quality in Social Research*. London: Routledge.
- Bull, M. & Beck, L.** (Ed.) (2003). *The Auditory Culture Reader*. New York: Berg Publishers.
- Bull, M.** (2000). *Sounding Out the City: Personal Stereos and the Management of Everyday Life (Materializing Culture)*. New York: Berg Publishers.
- Chion, M.** (1994). *Audio-Vision: Sound on Screen*. New York: Columbia University Press. ISBN: 9780231078993.
- Cin, M.M. & Egercioğlu, L.** (2016). Change of Daily Life Practices in Disadvantages Groups Settlement Through Urban Regeneration, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 223, 11-16.
- Corry, M.S.** (2013). *Gentrification and Romani Dance in Istanbul*. Retrieved December, 2019, from <http://www.domresearchcenter.com/journal/30/v3-06.html>.
- Cusick, S.G.** (2013). Towards An Acoustemology of Detention in the 'Global War on terror'. Georgina Born (der.), *Music, Sound and Space: Transformations of Public and Private Experience*, (275-291). Cambridge: Cambridge University Press.
- Değirmenci, K.** (2011). 'Local Music from out There': Roman (Gypsy) Music as World Music in Turkey. *International Review of Aesthetics and Sociology of Music*, 42 (1), 97-124.
- Duygulu, M.** (2006). *Türkiye'de Çingene Müziği Batı Grubu Romanlarında Müzik Kültürü*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Eisenberg, A.J.** (2013). Islam, Sound, and Space: Acoustemology and Muslim Citizenship on the Kenyan Coast. Georgina Born (der.), *Music, Sound, and Space: Transformations of Public and Private Experience*, (186-202). Cambridge: Cambridge University Press.
- Farina, A. & James, Ph.** (2016). The Acoustic Communities: Definition, Description, and Ecological Role. *Bio Systems*, 147, 235-240.
- Feld, S. & Donald, B.** (2004). Doing Anthropology in Sound. *American Ethnologist*, 31 (4), 461-474.
- Feld, S.** (1982). *Sound and Sentiment: Birds, Weeping, Poetics, and Song in Kaluli Expression*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

- Feld, S.** (1984). Communication, Music, and Speech about Music, *Yearbook for Traditional Music*, 16, 1-18.
- Feld, S.** (1996). Waterfalls of Song. In S. Feld, K. Basso (Eds.), *Senses of Place*. Santa Fe: School of American Research Press, (19-40).
- Feld, S.** (2017). On Post- Ethnomusicology Alternatives: Acoustemology, Francesco Giannattasio & Giovanni Giuriati (der.), *Perspectives on a 21st Century Comparative Musicology: Ethnomusicology or Transcultural Musicology?* (82-99). Udine: Nota.
- Foreman, I.** (2011), Uncanny Soundscapes: Towards an inoperative acoustic community, *Organised Sound*, 16 (3), 264-271.
- Girgin Tohumcu, Z.G.** (2012). *Kültürel Üretim, Bedensel Değişim, Kimliksel Dönüşüm: Türkiye'nin "9/8lik" Roman Dansı* (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Müzikoloji ve Müzik Teorisi Programı, İstanbul.
- Hendy, D.** (2014). *Gürültü: Sesin Beşeri Tarihi* (Çiğdem Çıdamlı Çev.). İstanbul : Kolektif Kitap.
- Hilmes, M.** (2005). Is There a Field Called Sound Culture Studies? And Does It Matter?. *American Quartely*, 57 (1), 249-259.
- Hirschkind, C.** (2006). *The Ethical Soundscape: Cassette Sermons and Islamic Counterpublics (Cultures of History)*. New York: Columbia University Press.
- Howes, D.** (Ed.) (1991). *The Varieties of Sensory Experience: A Sourcebook in the Anthropology of the Senses*, Toronto: University of Toronto Press.
- Ingold, T.** (2007). Against Soundscape. Carlyle. A. (der.), *Autumn Leaves: sound and the environment in artistic practice* (10-13). Paris: Double Entendre.
- Karahan, S.** (2018). Eşik Mekan Olarak Göçebe Ses Peyzajları, *MSGSU Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (17), 192-200.
- Keil, A.V., Keil, C., Blau D. ve Feld, S.** (2002). *Bright Balkan Morning: Romani Lives and the Power of Music in Greek Macedonia*. Middletown: Wesleyan University Press.
- Kelman, A.Y.** (2010). Rethinking the Soundscape: A Critical Genealogy of a Key Term in Soundstudies. *The Senses and Society*, 5 (3), 212-234.
- Kolukırık, S.** (2008). Türkiye'de Rom, Dom ve Lom gruplarının görünümü. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 6, 145-154.
- Markoç, İ. & Çınar, C.** (2018). Loss of Social Belonging, Displacement and Social Exclusion in the Neighborhood: Urban Redevelopment in Sarıgöl, İstanbul, Turkey, *Megaron*, 13 (2), 169-181.
- Nuska, P.** (2015). *Transmission of Romani Musical Knowledge and Skills in Klenovec and Kokava* (Yüksek Lisans Tezi). Charles University, Department of Humanities, Prague.
- Öner, R.V. & Şimşek, A.A.** (2017). Romani People and the 'Right to the City': Gentrification in Fevzipasa, Canakkale, Turkey. *Journal of Gypsy Studies*, 1 (1), 49-64. ISSN: 2515-3064.

- Özcivan, K.** (2016). *Kentsel Dönüşüm Alanlarında Yaşayan Farklı Hak Sahiplerinin Uzlaşma Eğilimleri: Gaziosmanpaşa/ Sarıgöl Mahallesi Örneği*. (Yüksek Lisans). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özçevik, A., Yüksel Can, Z., Gürbüz, H. ve Acar, Z.** (2014). Kentsel Akustik Konforun İrdelenmesinde Uygulamalı Bir İşitsel Peyzaj Yaklaşımı-İstatistiksel Çalışmalar, *Megaron*, 9 (1), 45-54.
- Özgün, E.Ş.** (2012). *The Sounds of Political Actions in the Streets of Istanbul*. (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pinch, T. & Bijsterveld, K.** (2004). Sound Studies: New Technologies and Music. *Social Studies of Science*, 34 (5), 635-648.
- Pinch, T. & Bijsterveld, K.** (2011). New Keys to the World of Sound. In *The Oxford Handbook of Soundstudies*. New York: Oxford University Press, 2011.
- Pistrick, E. & Isnart, C.** (2013). Landscapes, Soundscapes, Mindscapes: Introduction. *Etnografica*, 17 (3), 503-513.
- Ramnarine, T.K.** (2009). Acoustemology, Indigeneity and Joik in Valkeapaa's Symphonic Activism: Views from Europe's Arctic Fringes for Environmental Ethnomusicology, *Ethnomusicology*, 53 (2), 187-217.
- Révészová, Z.** (2014). *Tuning In: Dealing with Music in a "Problematic District"* (Master Thesis). Masaryk University, Faculty of Social Studies, Brno.
- Schafer, M.** (1969). *The New Soundscape: A Handbook for the Modern Music Teacher*. Toronto, Ontario: Berandol Music Ltd.
- Schafer, R.M.** (1977/1994). *The Tuning of the World / The Soundscape: Our Sonic Environment and The Tuning of the World*. New York: Random House Inc.
- Seeman, S.** (2002). *You're Roman!' Music and Identity in Turkish Roman Communities* (Doktora tezi). University of California, Ethnomusicology, Los Angeles.
- Silverman, C.** (2011). *Romani Routes: Cultural Politics and Balkan Music in Diaspora*. Oxford: Oxford University Press.
- Somersan, S. & Kirca Schroeder, S.** (2008). Resisting eviction: Sulukule Roma in search of right to space and place. *Anthropology of East Europe Review: Central Europe, Eastern Europe and Eurasia*, 25 (2), 96-107.
- Southworth, M.** (1967). *The Sonic Environment of Cities*. (Master Thesis). Massachusetts Institute of Technology, Department of City and Regional Planning.
- Sterne, J.** (2003). *The Audible Past: Cultural Origins of Sound Reproduction*, Durham, NC: Duke University Press.
- Sterne, J.** (2012). *The Sound Studies Reader*. New York, NY: Routledge.
- Sterne, J.** (2013). Soundscape, Landscape, Escape. In Bijsterveld K. (Der.), *Soundscapes of the Urban Past: Staged Sound as Mediated Cultural Heritage* (181-193).
- Steven, F.** (2012). *Sound and Sentiments: Birds, Weeping, Poetics, and Song in Kaluli Expression*. Durham: Duke University Press.

- Şeker, O.** (2017) Sulukule’de Soylulaştırma ve Etkisiyle Başlayan Yabancılaşma. Erişim tarihi: 4 Ekim 2019 https://www.academia.edu/30241896/Sulukulede_Soylula%C5%9Ft%C4%B1rma_ve_Etkisiyle_Ba%C5%9Flayan_Yabanc%C4%B1la%C5%9Fma.
- Thomposon, E.** (2002). *The Soundscape of Modernity Architectural Acoustics and the Culture of Listenin in America 1900-1933*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Titon, J.T** (2015). Exhibiting Music in a Sound Community, *Ethnologies*, 37 (1), 23-41.
- Truax, B.** (1984). *Acoustic Communication*. Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corporation.
- Yıldırım, K.** (2017). “Poorness is Ghettones” Urban Renewal and Hip-hop Acculturation in Sulukule, Istanbul. Alex G. Papadopulos, Aslı Duru (der.), *Landscapes of Music in Istanbul: A Cultural Politics of Place and Exclusion* (s.85-111). Bielefeld: transcript Verlag.

II. Sözlü Kaynaklar

- Aydın, 04.04.2019, İstanbul
- Murat, 04.04.2019, İstanbul
- Nurten, 12.05.2019
- Reyhan Tuzsuz, 17.02.2018/12.05.2019, İstanbul
- Hasret, 13.05.2019, İstanbul
- Hüsnü, 13.05.2019, İstanbul
- İbrahim, 13.05.2019, İstanbul
- Mehmet Ali, 13.05.2019, İstanbul
- Firdevs, 14.05.2019, İstanbul
- Gül, 14.05.2019, İstanbul
- Kutay, 14.05.2019, İstanbul
- Asya, 08.11.2019, İstanbul
- Cuma Çelik, 08.11.2019, İstanbul
- Cem, 17.11.2019, İstanbul
- Nesli, 17.11.2019, İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

Burcu Yaşın, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuvarı kompozisyon bölümü lise kısmından mezun olduktan sonra, aynı kurumda teori ve müzikoloji bölümlerine kabul edilerek çift anadal programı kapsamında öğrenimini sürdürmüştür. 2015-2016 öğretim yılında Kopenhavns Universitet Müzikoloji bölümüne Erasmus öğrencisi olarak başlamıştır. 2017 yılında MSGSÜ İstanbul Devlet Konservatuvarı Müzikoloji bölümü lisans devresinden mezun olan Yaşın, aynı üniversitede yüksek lisans çalışmalarına devam etmiştir. Yaşın, aynı zamanda Sabancı Üniversitesi'nde Prof. Filiz Ali ve Doç. Dr. İlke Boran'ın asistanlığını yapmakta ve MSGSÜ İstanbul Devlet Konservatuvarı'nda öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Akademik çalışmaları dışında, risk altındaki dezavantajlı, ayrımcılığa maruz kalmış bireylerle gönüllülük projeleri yapan Yaşın, bu bağlamda, 2018 yılının Mayıs ayında “Çok Kültürlü Müzik Festivali” kapsamında, atık malzemelerle enstrümanların yapıldığı “İleri Dönüştürülmüş Ses Atölyesi”ni düzenlemiş, 2019 yılında ise, Mülteci Destek Derneği'nin desteği ile “Soundwalk in Karaköy” projesini gerçekleştirmiştir. Yaşın halen, 2017 yılında mezzo-soprano Ayşe Ece Güneşşen ve piyanist Mert Solmaz ile kurduğu Ensemble Flâneur ile anlatımlı konserler gerçekleştirmektedir.

Tezden Üretilen Sunum

Yaşın, B., (2019, Haziran). “*I Used To Hear You, But Now I Cannot*”:*An Urbanization Case in Istanbul*. Anthropology of Music konferansında sunuldu, Mainz, Almanya.